

ACADEMIA ROMÂNĂ

COMISIA DE ISTORIE A ORAȘELOR DIN ROMÂNIA

HISTORIA URBANA

Tomul XXVI

2018

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

HISTORIA URBANA

Tomul XXVI, 2018

SUMAR

DIN LUCRĂRILE SESIUNII ANUALE DE COMUNICĂRI CALAMITĂȚI NATURALE,
MARI INCENDII ȘI EPIDEMII ÎN TRECUTUL ORAȘELOR,
ORGANIZATĂ DE CIOR ȘI MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA,
23–24 NOIEMBRIE 2017

ORAȘE AFECTATE DE MARI INCENDII

MONICA DEJAN, ȘTEFAN DEJAN, <i>Incendii în Suceava medievală (mărturii arheologice și documentare)</i>	5
JULIA DERZSI, <i>Incendiul de la Sibiu din 1570. Câteva lămuriri privitoare la data declanșării dezastrului și la amploarea sa</i>	13
MARIAN JUNCANARIU, <i>Marele incendiu din 1827 și consecințele pe care le-a avut asupra orașului Iași</i>	47
DAN DUMITRU IACOB, <i>Incendiul din Iași, din 25 iunie 1833</i>	67

RĂZBOAIE, EPIDEMII ȘI CUTREMURE

LIVIU CÎMPEANU, „ <i>Domnul fie lăudat [...], turcii au predat cetatea</i> ”. <i>Cucerirea Lipovei otomane de către transilvăneni, în 25 august 1595</i>	97
SORIN GRIGORUȚĂ, <i>Iașii în vremea holerei (1831)</i>	113
VIORIEL GHEORGHE, <i>Orașul Buzău în prima jumătate a secolului XX. Între epidemia de holeră și cutremur</i>	133

ARHITECTURĂ ȘI MODERNIZARE URBANĂ

NATIA NATSVLISHVILI, <i>One Town, Two Empires: Urban Planning in Late Medieval and Modern Axalc'ixe</i>	143
LÁSZLÓ FAZAKAS, <i>Contributions to the History of Public Lighting in Cluj-Napoca (1808–1906)</i>	155
NICOLAE LASCU, <i>Rectificarea cursului Dâmboviței și integrarea în orașul modern</i>	163
LILIANA D. CAZACU, <i>Case parohiale din mediul urban transilvan ale Bisericii Evanghelice C.A. din România</i>	185
VALERIU-EUGEN DRĂGAN, <i>Traumele orașului București ca responsabilitate a factorului uman</i> ...	203

RECENZII, NOTE BIBLIOGRAFICE

VASILE CIOBANU, DAN DUMITRU IACOB (coordonatori), <i>Studii de istorie a orașelor. In onorem Paul Niedermaier</i> , Editura Academiei Române, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, București – Brăila, 2017, 606 p., il., pl., h. (Ioana Maria Petrescu, Constantin Bogdan Stanciu)	217
<i>Confluente arhitecturale</i> , Editura Ozalid, București, 2018, 294 p., il., pl., h., tab., graf. (Vasile Ciobanu)	219
GEORGE DAN HÂNCEANU, <i>Două ateliere meșteșugărești din târgul medieval al Romanului (secolele XV și XVII). Rezultatele supravegheșilor și săpăturilor din 2012–2013</i> , Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, Brăila, 2017, 344 p., fig., pl., graf. (Contribuții privind istoria orașelor, XV) (Maria Crîngaci Țiplic)	221
TOMA-COSMIN ROMAN, <i>Sibiul între diplomație și război</i> , Editura Honterus, Sibiu, 2017, 415 p. (Julia Derzsi)	223
ALBANE COGNÉ, <i>Les propriétés urbaines du patriciat (Milan, XVIIe – XVIIIe siècle)</i> , École Française de Rome, Rome, 2017, 626 p. + XLII pl. (Dan Dumitru Iacob)	226
TEODOR OCTAVIAN GHEORGHIU, <i>Elemente de istorie recentă a orașelor românești extracarpătice (sec. XVIII–XXI)</i> , Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, Brăila, 2017, 185 p., il., pl., h. (Vasile Ciobanu)	228
TEODOR OCTAVIAN GHEORGHIU, <i>Mari orașe / mari sate din sud-vestul României. Monografia urbanistică</i> , Editura Simetria, București, 2017, 234 p., il., pl., h. (Liliana Roșiu)	229
Національна Академія Наук України / National Academy of Sciences of Ukraine, <i>Атлас Українських Історичних Міст. Том 3: Жовква / Ukrainian Historic Towns Atlas. Vol. 3: Zhovkva</i> , Львів (Lviv), MYRON KAPRAL (ed.), autori: YURII DUBYK, MYRON KAPRAL, ULIANA KRYSHALOVYCH, YURII LUKOMSKY, TARAS MYLIAN, IHOR OKONCHENKO, OLHA OKONCHENKO, VASYL SLOBODIAN, BOHDAN SMEREKA, ANDRII FELONIUK, STEPAN YAMELYNETS, 2016, 52 p. + 22 pl. (Mariana Vlad)	231
IRINA CALOTĂ, <i>Dincolo de centru. Politici de locuire în București 1910–1944</i> , Editura Ozalid, București, 2017, 409 p., il., pl., h. (Teodor Octavian Gheorghiu)	233
NICOLAE THOMESCU-BACIU, <i>Amintiri ialomițene. Știri din Urziceni 1931–1941</i> , ediție îngrijită de preot ADRIAN LUCIAN SCĂRLĂTESCU, Editura Editgraph, Buzău, 2017, 93 p. + 16 p. il. (Viorel Gheorghe)	236
„eikonocyt”, Napoli, anul II, nr. 1, ianuarie – iunie 2017, 144 p., il., pl., h. și nr. 2, iulie – decembrie 2017, 145 p., il., pl., h. ISSN 2499-1422 (Anda-Lucia Spănu)	236

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

<i>Conferințele Comisiei Internaționale pentru Istoria Orașelor (ICHT), Cracovia, 14–16 septembrie 2017</i> (Dan Dumitru Iacob)	241
<i>La città, il viaggio, il turismo. Percezione, produzione e trasformazione. Al VIII-lea Congres al Asociației Italiene pentru Istorie Urbană, Napoli. 7–9 septembrie 2017</i> (Anda-Lucia Spănu) ...	243

IN MEMORIAM

MICHEL TANASE (8 decembrie 1927, Paris – 28 august 2017, Le Blanc Mesnil) (Vasile Ciobanu)	245
---	-----

HISTORIA URBANA

Tome XXVI, 2018

CONTENTS

PAPERWORKS OF THE CONFERENCE *NATURAL DISASTERS, BIG FIRES AND EPIDEMICS IN THE CITIES*, ORGANIZED BY THE COMMISSION FOR THE HISTORY OF TOWNS IN ROMANIA AND THE NATIONAL MUSEUM OF THE UNION, ALBA IULIA, 23–24 NOVEMBER 2017

CITIES AFFECTED BY LARGE FIRES

MONICA DEJAN, ȘTEFAN DEJAN, <i>Fires in Medieval Suceava (Archaeological and Historical Data)</i>	5
JULIA DERZSI, <i>The Fire of the Year 1570 in Sibiu (Hermannstadt). Some Clarifications Regarding the Date of the Disaster and its Magnitude</i>	13
MARIAN JUNCANARIU, <i>The Great Fire of 1827 and the Consequences for the City of Iași</i>	47
DAN DUMITRU IACOB, <i>The Fire of Iași, in 25 June 1833</i>	67

WARS, EPIDEMICS AND EARTHQUAKES

LIVIU CÎMPEANU, “ <i>God be Praised [...], the Turks Surrendered the Fortress</i> ”. <i>The Conquest of Ottoman Lipova by the Transylvanians, on 25th of August 1595</i>	97
SORIN GRIGORUȚĂ, <i>Iași in the Time of Cholera (1831)</i>	113
VIOREL GHEORGHE, <i>The City of Buzău during the First Half of the Twentieth Century. Between the Epidemic of Cholera and the Earthquake</i>	133

ARCHITECTURE AND URBANIZATION

NATIA NATSVLISHVILI, <i>One Town, Two Empires: Urban Planning in Late Medieval and Modern Axalc'ixe</i>	143
LÁSZLÓ FAZAKAS, <i>Contributions to the History of Public Lighting in Chuj-Napoca (1808–1906)</i>	155
NICOLAE LASCU, <i>Correction of Dâmbovița Course and Integration into the Modern City</i>	163
LILIANA D. CAZACU, <i>Urban Transylvanian Parsonages of the Evangelical Church A.C. in Romania</i> ...	185
VALERIU-EUGEN DRĂGAN, <i>Traumas of Bucharest – as Responsibility of Human Factor</i>	203

REVIEWS OF BOOKS	217
------------------------	-----

THE SCIENTIFIC LIFE	241
---------------------------	-----

IN MEMORIAM	245
-------------------	-----

Historia Urbana, tomul XXVI, 2018, pp. 1–252

ORAȘE AFECTATE DE MARI INCENDII

INCENDII ÎN SUCEAVA MEDIEVALĂ (MĂRTURII ARHEOLOGICE ȘI DOCUMENTARE)

MONICA DEJAN*, ȘTEFAN DEJAN**

FIRES IN MEDIEVAL SUCEAVA (ARCHAEOLOGICAL AND HISTORICAL DATA)

Abstract. During the Medieval Ages, the most part of the buildings in Suceava were made from wood. The only constructions made from stone were the Fortress of Suceava (at the ending of the 14th century), the Princely Court and some churches (in the 15th and 16th centuries). In that situation, the fire was a common event which could appeared by accident and the destruction was minor and it was located in a part of the city. A different situation was during the war when the city could be destroyed by the enemy and the demolition could be observed on a larger surface.

Obviously, it is difficult to link some historical events which involved massive destructions in Suceava, like the military campaigns in the 15th and 16th centuries, with the results of the archaeological discoveries. The events in the history of Suceava can be unearthed by the archaeologists, if the objects and the context are well-documented.

Keywords: medieval city, Suceava, fires, written sources, archaeological researches.

Numeroasele încercări la care a fost supusă de-a lungul timpului populația Moldovei medievale sunt reflectate în mărturiile din epocă: relatări ale călătorilor străini, participanți la campanii, dar și reconfirmarea unor proprietăți pentru marii boieri cu mențiunea că documentele cele vechi au fost distruse în timpul unor năvăliri străine. La fel de importante sunt urmele detectate arheologic: straturi întregi de arsură, databile cert sau mai puțin cert, în funcție de obiectele descoperite, uneori întinse pe suprafețe considerabile în cuprinsul orașelor medievale, stau și ele mărturie momentelor dificile din istoria Moldovei.

Statutul de principală reședință domnească a Sucevei, de la sfârșitul secolului al XIV-lea și până în secolul al XVI-lea, îi oferea orașului un plus de securitate: aici se găseau două cetăți (Cetatea de vest – Șcheia, funcțională până în primele decenii ale secolului al XV-lea) și Cetatea de Scaun, iar Curtea Domnească avea, la rândul ei, o incintă întărită. Deși, în timpul conflictelor, Suceava beneficia de o

* Monica Dejan, Ph.D., archaeologist, The Bucovina Museum Suceava, Ștefan cel Mare 33, Suceava, e-mail: monicadejan@yahoo.com.

** Ștefan Dejan, archaeologist, The Bucovina Museum Suceava, Ștefan cel Mare 33, Suceava, e-mail: stefandejan@gmail.com.

INCENDIUL DE LA SIBIU DIN 1570. CÂTEVA LĂMURIRI PRIVITOARE LA DATA DECLANȘĂRII DEZASTRULUI ȘI LA AMPLOAREA SA

JULIA DERZSI*

THE FIRE OF THE YEAR 1570 IN SIBIU (HERMANNSTADT). SOME CLARIFICATIONS REGARDING THE DATE OF THE DISASTER AND ITS MAGNITUDE

Abstract. The study aims to bring some corrections to the date of the great fire of the year 1570 in Sibiu (Hermannstadt) and some clarifications on the magnitude of the disaster, corroborating the statements of chroniclers and historians with the data provided by the sources. As primary sources, the tax lists (there have been registered by the account books of the major) give information about those inhabitants of the town who have been exempted from paying taxes because of the fire damage. Reviewing the lists of the exempted inhabitants from the year of fire and those of the years following the catastrophe, I notice that in 1570 there were actually two fires in the town, besides the great autumn fire that caused destruction in the entrenchment, a smaller episode took place in the spring. Another aspect that emerges with the clarification of these details is precisely the one related to the organization of the town tax system: the way of taxation, the taxable mass of the buildings, the way of granting the exemptions and the inhabitants.

Keywords: fires in the town, firefighting regulation, lists of inhabitants, relief from taxation, tax system, Sibiu (Hermannstadt).

Incendiul din anul 1570 este considerat printre cele mai dezastruoase evenimente întâmplate în trecutul orașului de pe Cibin. Monografiile Sibiului îl califică drept cea mai mare catastrofă din istoria orașului, în care, potrivit lui Emil Sigerus, au ars din temelie 1 306 case¹, reprezentând mai mult de jumătate din locuințele urbei. Incendiul a fost devastator și din cauză că – potrivit descrierii lui Gustav Seivert din schița sa istorică despre orașul Sibiu – a explodat praful de pușcă depozitat în Turnul Pielarilor, făcând distrugereri în zidurile și în turnurile alăturate: Turnul Tăbăcarilor și Turnul rotund al prafului de pușcă². Același Seivert menționează ca

* Julia Derzsi, Ph. D. in History, Researcher at Institute of Social Sciences and Humanities Sibiu, Bulevardul Victoriei, 40, 550 024, Sibiu, Romania, e-mail: jderzsi@icsusib.ro.

¹ Emil Sigerus, *Cronica orașului Sibiu. 1100–1929*, Traducere: Beatrice Ungar (Sibiu: Editura Imago, 1997), 22.

² Gustav Seivert, *Die Stadt Hermannstadt. Eine historische Skizze* (Hermannstadt: Theodor Steinhaußen, 1859), 56.

MARELE INCENDIU DIN 1827 ȘI CONSECINȚELE PE CARE LE-A AVUT ASUPRA ORAȘULUI IAȘI

MARIAN JUNCANARIU*

THE GREAT FIRE OF 1827 AND THE CONSEQUENCES FOR THE CITY OF IAȘI

Abstract. The study presents the great fire that broke out on 19th July 1827, in the city of Iași, the capital of the Principality of Moldavia. Fires were a long-lasting problem for the town in medieval and pre-modern times, but the great fire of 1827 was the most devastating. Caused by the negligence of the locals, the fire affected a significant part of the city, destroying houses, churches, workshops, affecting even the court of the prince. The municipal administration issued regulations for a systematic renewal of the city, but the lack of interest in the application of the new principles and the financial austerity, seriously delayed the systematization process. A consistent change in dealing with the fire problem of the city was made by the introduction of the Organic Regulation. Even if the fire safety section was based on previous dispositions, the new regulation was based on coherent legal terms, with an allocated budget for the application of the law and specific institutional organization. The introduction of Organic Regulation was a turning point in the modernization of the city and in dealing with the fire problem, even if the process was delayed for different reasons.

Keywords: great fire, Iași, modernization, Organic Regulation, fire safety.

I. PREMISELE INCENDIULUI DIN 1827

Istoria orașelor a fost marcată în repetate rânduri de evenimente nefericite care, indiferent de natura lor, au afectat mediul urban și viața locuitorilor. Incendiile, fenomene specifice orașelor, au reprezentat un pericol însemnat chiar și în perioada modernă, situație ce a conturat o anumită realitate, dar și anumite trăsături ale lumii urbane din spațiul românesc. În fond, problema principală era reprezentată de concepția autorităților și locuitorilor cu privire la structura orașului și la normele de siguranță ale acesteia. Dezinteresul pentru elaborarea unui program urban prin care să fie asigurată protecția împotriva incendiilor a avut consecințe uneori devastatoare pentru orașe. Chiar și când aceste forme de reglementare au existat, punerea lor în

* Marian Juncanariu, doctorand la Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, email: juncanariu.marian@yahoo.com.

INCENDIUL DIN IAȘI, DIN 25 IUNIE 1833

DAN DUMITRU IACOB*

INCENDIUL DIN IAȘI, DIN 25 IUNIE 1833

Abstract. Shortly after the application of the Organic Regulation (1832), the Iași city was affected by a great fire, in 25 June 1833. The outbreak of the fire was probably caused by human neglect and excessive hot summer, drought and strong wind caused fast spread out of flames on a large urban area. However, as in many previous cases, legislative, urban and administrative deficiencies have been the main causes that have led to such catastrophe. The fire affected a densely populated and relatively wealthy area of the city, where there was also an old and important commercial centre: *Târgul de Jos* [the Lower Market]. Besides the 262 houses and shops, the fire destroyed two churches, the Jewish hospital and the Habsburg Empire consulate. This time, the authorities' involvement in helping the victims of fire was quick and well organized, a special merit in this regard having an Aid Committee. This Committee has been involved in collecting and distributing donations, helping the most vulnerable people, including widows, beggars and Gypsies.

The fire of 1833 revealed, once again, the deficiencies in the application of fire prevention and fire measures. A positive aspect was the fact that, unlike other previous cases, this fire was reported promptly and in details in the official press of the Principality of Moldavia. The press has also been an effective means of government to encourage the population to do charity.

Keywords: Iași, fires, urban catastrophe, victims, charity, press.

O NOUĂ DIRECȚIE DE CERCETARE: ISTORIA INCENDIILOR

Până la descoperirea electricității, focul a fost un factor crucial în dezvoltarea societății umane, proprietățile sale fiind indispensabile pentru existența cotidiană. Chiar dacă, în decursul istoriei, oamenii i-au atribuit și diverse semnificații mitologice, religioase și simbolice, focul a fost și continuă să fie apreciat, în primul rând, pentru proprietățile sale practice, energia sa fiind utilizată pentru asigurarea necesităților primare ale individului: încălzire, iluminare, prepararea hranei și apărare. De-a lungul timpului, mijloacele de utilizare a focului au progresat și s-au

* Dan Dumitru Iacob, Ph.D. in History, senior researcher at Institute of Social Sciences and Humanities in Sibiu, Bulevardul Victoriei, 40, 550024, Sibiu, Romania, e-mail: iacob@icsusib.ro.

RĂZBOAIE, EPIDEMII ȘI CUTREMURE

„DOMNUL FIE LĂUDAT [...], TURCII AU PREDAT CETATEA” CUCERIREA LIPOVEI OTOMANE DE CĂTRE TRANSILVĂNENI, ÎN 25 AUGUST 1595

LIVIU CÎMPEANU*

“GOD BE PRAISED [...], THE TURKS SURRENDERED THE FORTRESS” THE CONQUEST OF OTTOMAN LIPOVA BY THE TRANSYLVANIANS, ON 25-th OF AUGUST 1595

Abstract. The quotation in the title comes from the *post scriptum* of a letter, sent by the two commanders of the militia from the Transylvanian-Saxon town of Bistritz / Besztrece / Bistrița, to the council of their hometown, in the same day that the Transylvanian army conquered the Ottoman fortress of Lipova / Lipova. The unpublished document, kept in the Romanian State Archive of Cluj, in the collection of medieval documents of the Bistrița Townhall, reveals unknown data about the military operations of the Transylvanian army under the walls of Lipova (20-25 august 1595), as well as an interesting description of the fortified town and of the fortress of Lipova. The aim of our study is to reveal this military operations in the context of the Transylvanian-Ottoman war in the summer of 1595, and the role of the Transylvanian-Saxons in the military organization of the Transylvanian Principality. For the first time, we offer in the Appendix a whole transcription of the document, along with its Romanian translation.

Keywords: Transylvanian-Ottoman war, The Long Turkish War, siege, fortress, fortified town, Transylvanian-Saxons, militia, Bistrița, Lipova.

În ultimul deceniu al secolului al XVI-lea și în primul deceniu al secolului al XVII-lea sud-estul Europei a fost marcat de Războiul cel Lung, numit (impropriu) și Războiul de 13 ani, dintre Monarhia Habsburgică și aliații săi din Transilvania, Țara Românească și Moldova, pe de-o parte, și, pe de altă parte, Imperiul Otoman și aliații săi tătari și poloni (ultimii s-au manifestat printr-o neutralitate armată, intervenind numai pentru menținerea hegemoniei în Moldova – 1595 – și Transilvania – 1599). Paul Niederkorn, specialist austriac pe tema Războiului cel Lung, a caracterizat acest eveniment militar ca un „război de uzură”, care a măcinat resursele materiale și umane ale celor implicați timp de aproape două decenii, în decursul căruia au lipsit campaniile spectaculoase, bătăliile epocale și decisive precum și asediile și cuceririle unor puncte strategice importante. Războiul s-a redus la înfruntări mărunte, de graniță, în care au fost implicate cel mult câteva mii de

* Liviu Cîmpeanu, Ph.D. in History, researcher at Institute of Social Sciences and Humanities in Sibiu, Bulevardul Victoriei, 40, 550024, Sibiu, Romania, e-mail: liviucimpeanu@yahoo.com.

EPIDEMII, CUTREMURE ȘI ERUPȚII VULCANICE

IAȘII ÎN VREMEA HOLEREI (1831)

SORIN GRIGORUȚĂ*

IAȘI IN THE TIME OF CHOLERA (1831)

Abstract. The plague epidemic which affected the Romanian Principalities at the end of the third decade of the 19th century led to the loss of a significant number of human lives and deeply troubled the Romanian society of that time. The administrative-sanitary measures, adopted by the authorities both within the epidemic context and soon after its end, didn't manage to bring major changes for improving the living conditions of the citizens. Consequently, the cholera, which was predictable at the borders of Moldavia since the end of the year 1830 and spread on the left side of the Prut river the spring of the following year, 1831, was about to touch a vulnerable population, this vulnerability being caused by the lack of some hygiene concepts among the inhabitants, by the absence of some measures meant to prevent the diffusion of this kind of diseases, by the small number of physicians, especially in the counties, and mostly because not knowing the characteristics of the new epidemic. By using the unedited documentary resources, preserved in the Archives of Iași, I intend, throughout this analysis, to look on the way the epidemic affected the city of Iași and its surroundings, by emphasizing the causes of the disease and its spreading factors, and especially on the reactions of the inhabitants, of the medical staff, the measures practiced by the authorities, as well as on the consequences of the scourge.

Keywords: plague, administrative-sanitary measures, vulnerability, cholera, 1831 demographical consequences.

La doar câteva luni de la stingerea ultimelor focare ale epidemiei de ciumă ce a afectat Moldova pe parcursul anilor 1829 și 1830¹, un flagel necunoscut avea să-și facă simțită prezența în spațiul dintre Carpați și Prut: *holera morbus*, cunoscută și sub denumirea de *holera asiatică*², fiindcă în sudul Asiei își avea originile această

* Sorin Grigoruță, PhD in History, researcher at "A. D. Xenopol" Institute of History in Iași, Codrescu str., nr. 6, Pavilion C, cod. 700479, Iași O.P. 6, C.P. 1313, e-mail: sorin.grigoruta@yahoo.com.

¹ Cel mai bun mijloc de a afla elementele esențiale privitoare la epidemiile de ciumă din spațiul românesc rămâne lucrarea întocmită acum aproape un secol de Pompei Gh. Samarian – *Din epidemiologia trecutului românesc. Ciuma* (București: 1932); pentru câteva aspecte despre epidemiile de ciumă din Moldova de-a lungul secolului al XVIII-lea și de la începutul secolului al XIX-lea vezi și Sorin Grigoruță, *Boli, epidemii și asistență medicală în Moldova (1700–1831)* (Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2017), 48–84.

² G. Bălăceanu, *Cholera asiatică* (Iași: 1873).

ORAȘUL BUZĂU ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI XX. ÎNTRE EPIDEMIA DE HOLERĂ ȘI CUTREMUR

VIOREL GHEORGHE*

THE CITY OF BUZĂU DURING THE FIRST HALF OF THE TWENTIETH CENTURY. BETWEEN THE EPIDEMIC OF CHOLERA AND THE EARTHQUAKE

Abstract. The cholera epidemic of 1913 and the earthquake from November 1940 were the two natural disasters that hit Buzău during the first half of the twentieth century. The measures that were taken by the town hall to respect the harsh rules of urban hygiene had restricted greatly the effects of cholera. In the case of the earthquake, officials from Buzău and Mizil had taken the first steps to determine the damages and then to repair or demolish the damaged buildings. The most damaged building of Buzău was Communal Palace, the true building symbol of the town. The vital involvement of the home office in restoring proves that this building had become significant on a national level.

Keywords: cholera, earthquake, town hall, hygiene, regulations

În prima jumătate a secolului XX, Buzăul s-a confruntat cu mai mulți „inamici” extrem de periculoși și greu sau imposibil de combătut, precum epidemia de holeră sau cutremurele. Primul cutremur, care le-a reamintit locuitorilor orașului Buzău de acest pericol, a fost în anul 1903. Din fericire, a fost de mică intensitate și cu pagube reduse. În ziua de 2 septembrie 1903 o schelă din salonul de recepție al Palatului Comunal aflat în construcție s-a rupt, iar trei lucrători au căzut de la o înălțime de 3,50 m. Arhitectul orașului, inginerul Penescu, a fost desemnat să afle cauzele acestui accident. Acesta a constatat că schela era bine întocmită și piesele componente nu dădeau impresia că au cedat. În opinia sa nu erau decât două cauze. Prima se datora cutremurului din 31 august 1903 care a mișcat schela, slăbindu-i rezistența. A doua cauză ar fi fost lovirea schelei de către muncitori în timp ce transportau materiale¹.

Primăria buzoiană a început anul 1913 cu o adevărată ofensivă în domeniul igienei publice și private. La originea acesteia se afla primarul Iancu Demetriad,

* Viorel Gheorghe, Ph.D. in Aerospace Science, independent researcher, Buzău, str. Lupeni, nr. 91, e-mail: viorelgheorghe33@yahoo.com.

¹ Serviciul Județean Buzău al Arhivelor Naționale (în continuare: SJBZAN), Fond Primăria Oraș Buzău, dosar 2/1903, f. 125.

ARHITECTURĂ ȘI MODERNIZARE URBANĂ

ONE TOWN, TWO EMPIRES: URBAN PLANNING IN LATE MEDIEVAL AND MODERN AXALC'IXE*

NATIA NATSVLISHVILI**

Abstract. The city of Axalc'ixe is located in south Georgia near the present Georgian-Turkish border. Historically being and still remaining a frontier city, Axalc'ixe has a complex history different from that of the other cities of the Caucasus. Unlike other historic cities of the country, it was completely cut off from the Georgian world in the Late Medieval and Early Modern periods. During the first stage of its observable history, Axalc'ixe was a remote regional centre in the extreme east of the Ottoman Empire. Since 1828, it became a provincial town of the Russian Empire. These two periods are vividly reflected in the urban fabric of Axalc'ixe. It is a typical example of what is usually referred to as a binary or double town, with the Ottoman quarter that grew without any preordained plan around the Medieval fortress on the left bank of the Poc'xovi River and the regularly planned Russian quarter on the right bank. The new part of Axalc'ixe developed since 1830s as a modest European town. It was not thoroughly shaped by the contemporary urban theories and did not reflect advanced architectural ideas. Nevertheless, it formed a sharp contrast to the old quarter, which remained unmodernized being neglected by the government. Spatial inequality in living standards was directly linked with the social inequality. Until the mid-twentieth century, these two parts of the city remained different in design, architecture, infrastructure, and quality of housing. Even now, despite the destruction of many landmarks and development in the Soviet period, two different urban patterns are still distinguishable in Axalc'ixe.

Keywords: Axalc'ixe, Ottoman town, European town, urban fabric, urban landscape.

AXALC'IXE UNDER THE OTTOMAN RULE

Located in south Georgia near the present Georgian-Turkish border, the city of Axalc'ixe has a complex history different from that of the other cities of the Caucasus. Once part of the Georgian Kingdom, it came under Ottoman rule in 1570s. In 1579, the Ottomans created the Eyalet of Çıldır, also known as the

* This work was supported by Shota Rustaveli National Science Foundation Of Georgia (SRNSFG). Grant no 217208 FR/11/12/16. Project title: „Urban Planning and Architectural Design in the Cities of Georgia (1801–1918)”.

** Natia Natsvlishvili, researcher at George Chubinashvili National Research Centre for Georgian Art History and Heritage Preservation, Tbilisi, Georgia, e-mail: natsvlishvili@gch-centre.ge.

CONTRIBUTIONS TO THE HISTORY OF PUBLIC LIGHTING IN CLUJ-NAPOCA (1808–1906)

LÁSZLÓ FAZAKAS*

Abstract. In Hungary, the socio-economic changes that took place after 1867 (capital imports, the emergence of capitalist market relations, population growth, the appearance of factories, and the increase in industrial production) brought new challenges to cities regarding public health and security. The effects of these changes also reached Cluj-Napoca. Thus, major infrastructure developments were implemented in this city. The once rural-type municipality of the years following 1867 was already a modern, developed urban centre by the early 20th century. This short half-century saw a large number of public utility investments, absorbing several million koronas. The largest expenditure was on the introduction of electricity (approx. 5 million koronas). Our information on this enormous infrastructural investment is scarce, and the background of the issue of public lighting is hitherto unknown as well. Hence, the aim of this paper is to present the main stages in the introduction of public lighting in Cluj-Napoca during the 19th and at the beginning of the 20th century. The primary sources of this research consist of contemporary press publications (*Ellenzék, Kolozsvár, Kolozsvári Hírlap, Nemzeti Hírlap, Budapesti Hírlap, Fővárosi Lapok*), official reports (the report of the Kolozsvár Chamber of Commerce and Industry, the annual accounts of the Free Royal City of Cluj-Napoca's Treasury, the Mayoral Reports, and the report of the Office of Engineering), the minutes of the Cluj-Napoca Municipal Commission's general meetings, the data of the Hungarian Statistical Office, and the contemporary specialist reports published in the Bulletin of the Hungarian Engineers' and Architects' Association.

Keywords: Public Lighting, electricity, gas lightning, infrastructure, Cluj-Napoca.

AN OVERVIEW OF THE SITUATION IN HUNGARY

Public lighting made its first appearances in Hungary at the beginning of the 19th century, originally prompted by public safety reasons. On the one hand, more and more coffee houses and restaurants were opened in this period, and the majority of them kept open for business until late in the evening or even past midnight. These establishments were mostly joined by the promenades favoured by upper-class customers. On the other hand, many workers had to start their day early in the morning or did not leave their workplace until late in the evening. Travel habits also changed with the appearance of the railroad. The most characteristic

* László Fazakas, editor-in-chief of *Erdélyi Krónika*, Ph.D. student at Eszterházy Károly University, Eger, e-mail: fazakaslaszlo@yahoo.com.

RECTIFICAREA CURSULUI DÂMBOVIȚEI ȘI INTEGRAREA ÎN ORAȘUL MODERN

NICOLAE LASCU*

CORRECTION OF DÂMBOVIȚA COURSE AND INTEGRATION INTO THE MODERN CITY

Abstract. After countless floods mentioned by documents in the last two centuries, between 1880 and 1886 there was the rectification of the Dâmbovița course on its section that crossed the city. After the completion of the entire urban operation, Dâmbovița gained a new destiny in the existence of Bucharest, enrolling in the efforts to modernize the entire urban structure. From an unmanageable river, Dâmbovița became one of the modern public spaces of the city (next to the boulevards); through its various, complex, adjacent functions, it contributed to the process of urbanization of its new route and neighbouring territories, some of the buildings and developments becoming the landmarks of the city; finally, through the new bridges Dâmbovița joined the new city traffic network. The evolution of the area of the current Union Square is eloquent by the successive transformations related to the rectification of the Dâmbovița route: from a permanently endangered area of floods, it has become an important traffic junction and one of Bucharest's most important commercial points.

Keywords: Bucharest, Dâmbovița, urbanization, public space, modernization.

Inundațiile au fost, de-a lungul istoriei, una dintre calamitățile naturale care au provocat pagube însemnate localităților urbane, de la inundarea temporară sau periodică a unor fragmente urbane până la distrugerea integrală a localității. Documentele consemnează astfel de calamități la Arad (în anii 1771, 1775, 1844), la Oradea (1855, când a fost inundată o jumătate a orașului) etc. Au fost rare cazurile în care refacerea după inundații să nu fi presupus o intervenție modernizatoare asupra localității respective, fie măsuri de protecție locală (diguri sau fragmente ale țesutului urban), fie intervenții la scară mai mare, cum ar fi deplasarea completă a unei întregi localități sau a unor părți însemnate ale acesteia. De foarte multe ori, în ultimele două secole, măsurile care au urmat inundațiilor au fost integrate unor procese mai ample de modernizare urbană, la nivelul întregului oraș.

Un exemplu semnificativ în acest sens îl reprezintă, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, prevenirea inundațiilor Dâmboviței, de multe ori devastatoare,

* Nicolae Lascu, Ph.D., architect, professor at „Ion Mincu” University of Architecture and Urbanism, 18–20 Academiei St., 010014, Bucharest, Romania, e-mail: nicolaelascu1@gmail.com.

CASE PAROHIALE DIN MEDIUL URBAN TRANSILVANIAN ALE BISERICII EVANGHELICE C.A. DIN ROMÂNIA*

LILIANA D. CAZACU**

URBAN TRANSYLVANIAN PARSONAGES OF THE EVANGELICAL CHURCH A.C. IN ROMANIA

Abstract. The literature on the history of the Transylvanian Saxons is broad and comprehensive¹. However, little has been written about the buildings of the Evangelical Church A.C. in Romania and it is focusing on the churches and their fortification. Other types of constructions owned by this institution are scarcely documented, thus almost unknown in the specialized literature, although highly valuable from the functional, cultural and aesthetic perspective. This is especially true about the parsonages that hold a remarkable value: within the European context and Transylvanian specificity, they were among the most important factors in the evolution and diversification of the housing stock over the centuries.

Keywords: clergy house, parish house, tithe, Transylvania, Episcopal see, Biertan, Episcopal palace Sibiu, heritage, state of conservation, adaptive reuse, spatial configuration, plan.

Primele case parohiale au apărut curând după înființarea localităților sau cartierelor de coloniști, când viitoarele orașe nu se deosebeau ca număr de parcele de satele obișnuite². Ca și celelalte construcții rezidențiale, locuințele preoților trebuie să fi fost inițial tot din lemn. Amplasate în proximitatea bisericii, uneori în incinta fortificată, locuințele preoților au fost printre primele construcții refăcute din zidărie, după biserică.

În secolul al XIII-lea apar primele case parohiale zidite sau parțial zidite, cel mai vechi exemplu păstrat găsimu-se la Sibiu. Numărul lor crește treptat, în corelație cu situația economică și socială a localităților, dar în secolul al XIV-lea putem vorbi încă

* Studiul face parte dintr-o cercetare mai largă, a circa 200 de case parohiale, care vor fi cuprinse în teza de doctorat a autoarei, cu titlul *Case parohiale din Transilvania ale Bisericii Evanghelice C.A. din România*.

** Liliana D. Cazacu, architect, Ph.D. candidate at “Lucian Blaga” University in Sibiu; Loeb Fellow at the Graduate School of Design, Harvard University, e-mail: liliana.cazacu@alummi.harvard.edu.

¹ În ceea ce privește, de exemplu, numărul lucrărilor în limba germană, atragem atenția asupra bibliografiei: Hermann Hienz, *Bücherkunde zur Volks- und Heimatforschung der Siebenbürger Sachsen* (München: Verlag R. Oldenbourg, 1960).

² Vezi Paul Niedermaier, *Siebenbürgische Städte. Forschungen zur städtebaulichen und architektonischen Entwicklung von Handwerksorten zwischen dem 12. und 16. Jahrhundert* (Bukarest: Kriterion Verlag, 1979), 135.

TRAUMELE ORAȘULUI BUCUREȘTI CA RESPONSABILITATE A FACTORULUI UMAN

VALERIU-EUGEN DRĂGAN*

TRAUMAS OF BUCHAREST – AS RESPONSIBILITY OF HUMAN FACTOR

Abstract. Historical analysis of human settlements involves identifying its evolutionary course which may result in two types of processes: a fluent predictable one, coherent within the context of the historical evolution of a geographical area and a syncopated, unpredictable and incoherent one, generated by sudden, uncontrolled actions with significant impact in this process. Compared to the attention given to a coherent evolutionary course, the media impact of an unexpected historical event generates recordings of particular interest, even after a long period of time. Its resonance is even greater in the case of natural disasters whose fast action places them at the forefront of public attention in relation to human factor interventions, although sometimes these too could be classified as syncope of evolution. The aforementioned aspect is valid also in the case of the city of Bucharest, whose evolution has been dramatically affected over time by a series of uncontrollable events in relation to the historical context, generated by both natural disasters and the human factor. The latter is responsible for both the 1940 bombings and the discretionary dictatorial gestures of the 1980^s that have mutilated the city. Equally serious are also the seemingly minor forms of aggression, produced by the human factor, micro-traumas that in the medium and long term generate damage and irreversible degradation both for the urban patrimony and for the collective mentality. This conclusion is a warning about the responsibility of the human factor, both through its actions and the lack thereof, in managing the process of evolution of a city, the situation being common to many other settlements less analysed in this perspective.

Keywords: traumas of Bucharest, earthquakes from 1940 and 1977, natural disasters, human factor, urban micro-traumas.

Analiza istorică a unei așezări umane presupune identificarea parcursului său evolutiv, care se poate manifesta prin două tipuri de procese: unul previzibil, fluent și coerent în raport cu contextul istoric dintr-un areal geografic și altul imprevizibil, sincopat și incoerent, generat de acțiuni bruște, necontrolate, cu impact semnificativ în acest proces.

* Valeriu-Eugen Drăgan, Ph.D., arhitect, asociat profesor, „Ion Mincu” University of Architecture and Urbanism, History & Theory of Architecture and Heritage Conservation Department, 18–20 Academiei St., 010014, Bucharest, Romania, e-mail: v.e.dragan@gmail.com.

RECENZII, NOTE BIBLIOGRAFICE

VASILE CIOBANU, DAN DUMITRU IACOB (coordonatori), *Studii de istorie a orașelor. In honorem Paul Niedermaier*, Editura Academiei Române, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, București – Brăila, 2017, 606 p., il., pl., h.

În luna noiembrie 2017, cu ocazia sesiunii anuale a CIOR, găzduită de Muzeul Unirii din Alba Iulia, a fost lansat volumul *Studii de istorie a orașelor. In honorem Paul Niedermaier*. Prin acest volum, coordonat de Vasile Ciobanu și Dan Dumitru Iacob și tipărit în condiții grafice deosebite, cu sprijinul Editurii Academiei Române și al Editurii Istros a Muzeului Brăila „Carol I”, Comisia de Istorie a Orașelor din România își onorează fondatorul, ajuns la a 80-a aniversare.

Așa cum era firesc, primul text, *Paul Niedermaier la 80 de ani*, îi este dedicat celui omagiat, care, să nu uităm, a înființat în urmă cu 25 de ani Comisia de Istorie a Orașelor din România. Portretul schițat de președintele CIOR, Vasile Ciobanu, ne înfățișează un profesionist dedicat meseriei sale, apreciat atât în țară, cât și în străinătate, recunoscut pentru meritul de a fi îndreptat cercetările de istorie a arhitecturii și urbanismului către noi orizonturi.

Dar nimic nu ilustrează mai bine eforturile profesionale ale lui Paul Niedermaier ca lista bibliografică întocmită de Mariana Vlad. *Bibliografia lucrărilor științifice publicate de Paul Niedermaier* înregistrează nu mai puțin de 9 volume de autor și 11 volume în colaborare, la care se adaugă alte 4 volume coordonate; de asemenea, a participat la editarea a două culegeri de documente referitoare la istoria urbană. Pe lângă acestea, a publicat un număr impresionant de studii și articole (peste 100) în volume colective și lucrări de specialitate din țară și din străinătate.

În continuare, sub denumirea *Cuvinte omagiale*, sunt reunite gânduri ale unora dintre cei care îl cunosc și care au colaborat cu Paul Niedermaier: istoricii, membri ai Academiei Române, Dan Berindei și Victor Spinei; episcopul emerit, membru de onoare al Academiei Române, Christoph Klein; istoricul, profesorul, membru corespondent al Academiei Române și directorul Muzeului „Carol I” al Brăilei, Ionel Cândeș; profesorul Roman Czaja, președinte al Comisiei Internaționale pentru Istoria Orașelor; Ferdinand Opll; Katalin Szende de la Universitatea Central Europeană din Budapesta; Ulrich A. Wien; arhitectul și profesorul Teodor Octavian Gheorghiu; profesorul Ilie Moise.

Dar partea cea mai amplă a lucrării este dedicată celor aproape 30 de *Studii* în limbile română și germană, grupate pe șapte tematici. Seria articolelor începe cu un număr de cinci contribuții referitoare la *Funcții, evoluții și identități urbane*. Primul dintre acestea, *Cu privire la orașele reședință domnească din Țara Românească*, avându-l ca autor pe Laurențiu Rădvan, abordează problema orașelor cu rol de reședință domnească din Țara Românească, aducând în discuție, nu numai locul în care s-au aflat diferitele sedii ale puterii, de la atestarea scaunului din Curtea de Argeș până la strămutarea definitivă a capitalei la București, ci și trecerea de la perioada reședințelor itinerante la alegerea unui sediu unic, precum și rolul Porții Otomane în derularea acestui proces. Contribuția lui Harald Roth, *Hermannstadt und Kronstadt – Zwischen Antagonie und schwesterlichem Einvernehmen*, face o paralelă între orașele Sibiu și Brașov, care se întinde pe intervalul scurs de la fondarea celor două centre din sudul Transilvaniei, până în perioada interbelică, analizând asemănările, dar și diferențele dintre acestea, în special pe cele de natură economică și politică. Prin articolul *Târguri și orașe din nord-estul județului Arad în secolele XVIII–XIX. Evoluții și transformări*, Teodor Octavian Gheorghiu propune o incursiune în trecutul unei rețele de așezări situate într-un teritoriu ce a constituit, în egală măsură, o graniță administrativă și una culturală, și a transformărilor urbane suferite după instalarea administrației Casei de Habsburg. În *Viața culturală a germanilor din Sibiu în anii crizei economice (1929–1933)*, continuare a unui studiu anterior pe aceeași temă, întocmit pentru intervalul 1919–1928, Vasile Ciobanu discută despre un moment de cotitură din istoria comunității germane din Sibiu, care a frânat mersul firesc al mișcării culturale din oraș. Ultimul material, *De la Brașov la Orașul Stalin: construirea unei noi identități urbane (1950–1960)*, semnat de Corneliu Pintilescu, ne aduce în atenție drama orașului care, sub amenințarea unei politici adverse, într-o epocă dominată de puterea comunistă, a fost obligat să accepte o identitate cu totul străină de propriul trecut.

Următoarea serie de articole, reunite sub titlul *Definirea și protejarea centrelor istorice*, începe cu un studiu despre *Funcția și funcțiunile centrelor istorice*, pe parcursul căruia Valeriu-Eugen Drăgan încearcă să scoată în evidență modul în care poate fi perceput un centru istoric de diferitele categorii de utilizatori, inclusiv de experții în domeniul patrimoniului, și cum influențează optica și necesitățile acestora atitudinea lor față de nucleele cu valoare culturală. Lucrarea Lilianei Roșiu, *Elemente de condiționare în evoluția urbană a Timișoarei, suport al punerii în valoare a centrului istoric*, se apleacă asupra elementelor de continuitate din structura urbană a Timișoarei, aduse la lumină prin cercetările realizate în ultimii ani în centrul orașului, elemente care oferă un suport optim pentru operațiunile de valorificare a zonei istorice a așezării. În continuare, Nicolae Lascu scrie despre *Centrul istoric al orașelor în urbanismul românesc al anilor 1960–1970*, arătând pașii importanți pe care i-au făcut specialiștii români în ceea ce privește definirea, analizarea și delimitarea zonelor centrale cu valoare istorică, pe parcursul deceniilor 7 și 8 ale secolului trecut. În contribuția sa, intitulată *Rețeaua stradală, structura parcelelor și regimul de construcție ca instrumente pentru delimitarea și reglementarea zonelor construite protejate*, Hanna Derer demonstrează rolul pe care îl are o analiză detaliată a țesutului urban în înțelegerea nuanțată a resursei culturale, pledând, totodată, pentru schimbarea modului în care este înțeles și prezervat orașul astăzi.

A treia secțiune, *Patrimoniu urban*, se deschide cu studiul „*Lumi paralele*” în centrul istoric al orașului Sibiu, semnat de Gabriella Olasz, privitor la problemele pe care le ridică spațiile private, respectiv zonele de legătură dintre acestea și spațiile publice, aferente clădirilor de patrimoniu. În următorul material, *Semnificația și valoarea memorială a casei Tobbias Sifft (str. Avram Iancu nr. 7 Sibiu)*, Nicholas Cantoni prezintă evoluția unui imobil construit în secolul al XIV-lea, un adevărat martor al Sibiului, a cărui valoare a fost subestimată adeseori. Tot o analiză de obiect ne propune și articolul *O clădire emblematică din Brașov-Cetate: Hotelul Coroana (Krone)*, al Adrianei Stroe și al lui Aurelian Stroe; cei doi autori își îndreaptă atenția asupra evoluției arhitecturale a unei construcții ridicate la începutul secolului trecut pe un amplasament ocupat, între secolele XV–XIX, de diferite instituții publice ale orașului. În studiul lui Ion Zainea dedicat unor *Edificii reprezentative ale centrului istoric orădean* descoperim o incursiune în arhitectura monumentală, pe parcursul căreia sunt expuse date referitoare la realizarea și evoluția celor mai însemnate obiective din oraș, printre care se numără edificii religioase, clădiri publice administrative, de cultură sau hoteliere. Subiectul referitor la *Monumentele în cinstea împărătesei Elisabeta în orașele din Ungaria la începutul secolului al XX-lea*, tratat de Judit Pál, are ca punct de pornire momentul de declanșare a manifestărilor de comemorare a împărătesei Elisabeta, concentrându-se apoi pe monumentele ridicate în cinstea suveranei și, în special, asupra celui din Budapesta. În final, Beăta Menesi a ales să prezinte *Două monumente emblematice ale Municipiului Carei: Castelul Károlyi, restaurat între 2009 și 2012, și Monumentul Ostașului Român, dezvelit în 1964, la două decenii de la luptele pentru eliberarea Careiului*, în memoria cărora a fost ridicat.

Următoarele trei secțiuni – *Instituții urbane și teritoriale, Cartografie și topografie urbană, Orașul, satul și mediul natural* – au un conținut mai restrâns, însumând laolaltă șapte contribuții. Prima dintre acestea cuprinde un studiu referitor la *Organizarea militară a Brașovului până la sfârșitul secolului al XV-lea* – prin intermediul căruia Liviu Câmpeanu lansează o dezbateră pe marginea unui regulament, emis de magistratul orașului în 1491, care stabilea normele de organizare și de comportament în caz de asediu – și un altul, despre *Servicii poștale la Sibiu în a doua jumătate a secolului al XVI-lea*, în care Julia Derzsi intenționează să clarifice relația dintre poșta princiară și serviciile poștale orășenești și să reconstituie modul de funcționare al acestora din urmă. Primul material din seria dedicată cartografiei, *Sășii în descrierile din atlasele epocii premoderne*, având-o ca autor pe Enikő Rűsz-Fogarasi, interpretează informațiile despre sășii din Transilvania furnizate de trei atlase tipărite în Țările de Jos, în secolele XVI–XVII. Mai departe, în articolul intitulat *Planurile topografice ale orașului Ismail de la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, Mariana Șlapac analizează ridicările topografice ale Ismailului, dintre care, un interes aparte îl ridică un plan de reconstrucție a cetății, din 1795–1796. Dan Dumitru Iacob prezintă în amănunțime datele cuprinse în *Planurile orașului și moșiei Focșanii Munteni din 1848*, aducând inclusiv informații despre contextul în care au fost redactate cele două documente cartografice și despre autorii acestora. Secțiunea dedicată relației

dintre așezări și mediul natural este alcătuită din articolul lui Dorin-Ioan Rus, *Stadt, Wald und Umwelt im Siebenbürgen bis zum Anfang des 17. Jahrhunderts* – care a investigat, luând ca exemplu Sighișoara, modul în care au influențat pădurea și mediul natural dezvoltarea orașelor transilvănene, precum și impactul pe care l-a avut evoluția acestora din urmă asupra celor dintâi – și articolul Andreei Buzaș ce cuprinde *Considerații privind elementele constitutive ale satului tradițional*, prin care se urmărește identificarea rolului componentelor lumii rurale.

Secțiunea care încheie volumul are ca temă *Orașul în izvoare istorice specifice*. Cel dintâi material prezentat este *Scrierea epigrafică din Transilvania de la romanic la renașterea timpurie*, în care Ion Albu abordează caracteristicile inscripțiilor medievale și pre-moderne din spațiul sacru și laic urban, calea pe care au pătruns acestea în Transilvania și elementele care au contribuit la evoluția lor. În *Descrierile principatului Transilvaniei ca instrument al reformării. Despre „Îndreptarea Țării” a contelui Clary și genealogia ei*, Daniel Dumitran se apleacă asupra unui document din 1768, întocmit pentru vizita împăratului Iosif al II-lea, care face un diagnostic al stării provinciei la acea epocă. Materialul realizat de Anda-Lucia Spânu, *Cunoaștere și educare prin imagini istorice ale orașelor*, aduce în discuție vederile urbane realizate începând cu finele secolului al XV-lea, arătând rolul educativ și practic pe care îl dețineau acestea cândva, precum și modul în care pot fi corect interpretate. Studiul *Sibiul și arheologia urbană* semnat de Maria Crângaci Țiplic și Ioan Marian Țiplic face o sinteză a rezultatelor obținute pe parcursul a peste trei decenii de cercetare arheologică și insistă, totodată, asupra necesității unui repertoriu care să centralizeze informațiile culese până în prezent. Comunicarea lui Zeno Karl Pinter *Moșia medievală a Palei și identificarea vechii biserici din Băuțar, județul Caraș-Severin*, care încheie ultima serie de articole și volumul, semnaleză un edificiu religios deocamdată necercetat, asemănător, în mai multe privințe, bisericilor de zid din Țara Hațegului.

Ioana Maria Petrescu, Constantin Bogdan Stanciu

Confluente arhitecturale, Editura Ozalid, București, 2018, 294 p., il., pl., h., tab., graf.

Un număr de 22 de arhitecți, istorici de artă și filologi din generații diferite, au întreprins un act de deferență, de recunoaștere și recunoștință, de cinstire a colegului și profesorului lor, Nicolae Lascu, ajuns la împlinirea a șapte decenii de viață în acest an. Deducem acest fapt de pe pagina de dedicație: In Honorem Professoris Nicolae Lascu și din textele semnate de prof. arh. Alexandru Beldiman și profesoara Magda Teodorescu. Din păcate, cei care au avut inițiativa meritorie și au coordonat volumul vor să rămână anonimi. Este drept că profesorul Lascu este bine cunoscut breslei arhitecților și nu numai, fiind o prezență activă în învățământul de specialitate, în cercetarea științifică și în numeroase comisii de specialitate din țară și din străinătate, ca expert. Dar credem că era necesară o secțiune care să-i fi fost dedicată, la începutul acestui volum, așa cum se obișnuiește, inclusiv cu o listă bibliografică. Volumul a apărut într-o ținută grafică exemplară, la Editura Ozalid din București, care își propune, în colecția „Academia”, să publice lucrări de doctorat din istoria urbanismului, arhitecturii și artelor, dar și alte volume cu aceeași tematică. Poate ar fi util și un număr de ordine al volumelor, așa cum se obișnuiește, cel puțin din rațiuni bibliografice.

Structura volumului are în vedere ordonarea contribuțiilor în ordinea alfabetică a numelui autorilor, o formă puțin obișnuită. Astfel cuvintele omagiale calde și pertinente, semnate de Alexandru Beldiman și Magda Teodorescu nu se află la locul de frunte, firesc într-o asemenea carte, ci la pozițiile impuse de ordonarea alfabetică. Ambii autori apreciază cunoscutele calități ale profesorului, cercetătorului, arhitectului, dar mai ales ale OMULUI Nicolae Lascu. Adăugăm aici și urările de sănătate, succes și ani mulți și rodnici din partea Comisiei de Istorie a Orașelor, al cărei membru fondator este sărbătoritul și pe acelea ale redacției revistei *Historia Urbana*, pe care a susținut-o prin contribuțiile sale substanțiale, folosite și citate deseori de cei interesați.

Cele mai multe dintre studiile colegilor și colaboratorilor reunite în volum abordează probleme de istoria urbanismului. Astfel, Irina Băldescu face o paralelă între insula Lido de la Veneția și Mamaia, începând de la nivelul anului 1900. Autoarea întreprinde o scurtă incursiune în trecutul

„băilor de mare” și prezintă succint evoluția celor două stațiuni, devenite de mare interes. Din păcate, nu aflăm nicio concluzie în final. Un studiu temeinic asupra Pieții Dacia din Buzău a întreprins Teodor Octavian Gheorghiu. El urmărește evoluția pieții și constată că aceasta a înregistrat zece etape în dezvoltarea cunoscută, din secolul al XIV-lea până astăzi, pe care le caracterizează succint. În pofida surselor scrise, cartografice și fotografice folosite, autorul recunoaște că reconstituirile planimetrice din etapa I, de până în secolul al XIX-lea, sunt încă ipoteze de lucru, urmând ca noi săpături arheologice să aducă la lumină alte dovezi în sprijinul acestor afirmații. De mare însemnătate sunt și considerațiile Amaliei Gyemant în prezentarea principalelor instrucțiuni, din 11 ianuarie 1772, emise pentru colonizările din Banat. Pe bună dreptate, autoarea consideră documentul ca un adevărat regulament de urbanism, aplicat uneori și în Transilvania, până la publicarea în 1858, a unui Regulament provizoriu pentru clădiri. Instrucțiunile cereau o documentare temeinică asupra teritoriului avut în vedere pentru colonizare și cartografierea acestui spațiu. Pe această bază urma stabilirea noilor așezări, pe terenuri improprii cultivării, în funcție de existența în apropiere a apei, a pădurii și a unor locuri prielnice cultivării viței de vie. Satul trebuia structurat în funcție de numărul sesiilor existente și de practicarea asolamentului trienal. Sesiile aveau o parte în intravilan, pentru construirea locuințelor și pentru grădini. De asemenea, erau indicate amplasarea centrului așezării, modul de construcție a caselor, amplasarea școlii și a bisericii și chiar a spitalului. Aflăm că s-au întemeiat 18 sate pe baza acestor instrucțiuni, numai în Banat, iar altele au fost refăcute. Și în Transilvania au fost aplicate aceste instrucțiuni. Așa cum observă și autoarea, până la data apariției instrucțiunilor, fuseseră înființate cca 60 de sate, unele dintre prevederile lor aplicându-se deja în ridicarea acestor așezări. Exactitatea și bogăția instrucțiunilor se datorează, probabil, și faptului că ele reglementau, de fapt, o serie de practici folosite, din care au reieșit anumite concluzii cu privire la cele mai bune soluții pentru anumite situații. La fel se încheie și contribuția lui Liviu Ianăși, *Învățând din Copenhaga*, cu idei de urmat pentru planificarea și dezvoltarea urbană, având în vedere veritabilul model pe care ni-l oferă capitala daneză. Textul semnat de Augustin Ioan, *A Space of Forbearance. Ethnicity and Architecture in a Small Town*, se referă la orașul natal al autorului, Tulcea, cu specificul său multiethnic și arhitectural, cu noul centru civic din anii comunismului și cu tendințele reconstrucției din ultimele decenii.

Poate cea mai substanțială contribuție este studiul semnat de Toader Popescu și Irina Calotă, consacrat planurilor de sistematizare a orașelor din România. Autorii folosesc o amplă bază documentară și caută să răspundă la câteva întrebări, plecând de la conceptul de „plan de sistematizare”, urmărindu-i evoluția și conținutul, precum și aplicarea sa în practică. Pentru început, ni se propune o trecere în revistă a legislației care a generat planurile de sistematizare, începând din 1893–1894 și continuând cu cele din perioada interbelică. Planurile de sistematizare a Bucureștiului sunt prezentate separat, acestea fiind cele mai cercetate și mai cunoscute, fiind luate drept model și de celelalte orașe din țară care au comandat asemenea planuri. Acestea erau elaborate după o serie de norme. La sfârșitul perioadei interbelice, după cum reiese din harta întocmită de autori, cca 60 de orașe din România aveau documentații în curs de elaborare sau aprobate de Consiliul Tehnic Superior, unele centre urbane din noile provincii având asemenea documente întocmite dinainte de 1918. Cercetarea constituie, așa cum arată și autorii, temelia solidă pentru noi investigații, care s-ar putea baza, de exemplu, pe arhivele autorităților locale și pe presa vremii care a relatat și discutat multe probleme legate de planurile de sistematizare și mai ales de punerea lor în practică, deoarece extinderea necontrolată a așezărilor urbane a creat numeroase dificultăți pentru administrațiile locale, în domeniul construirii și întreținerii adecvate a infrastructurii și utilităților din noile cartiere.

Alt grup de comunicări se referă la personalități ale arhitecturii, ca Vitruviu (Ana Maria Zahariade), timișoreanul de talie europeană, Victor Dénai (Anca Brătuleanu) sau câțiva arhitecți români și condiția lor în România comunistă (Carmen Popescu). Câteva contribuții tratează edificii reprezentative, cum ar fi reședința modernistă proiectată de Adolf Loos la Paris, pentru Tristan Tzara (Mădălina Lascu), Palatul Poștelor, Telegrafelor și Telefonoanelor de la București, proiectat de o echipă condusă de Alexandru Săvulescu și construit în anii 1893–1900, construcție emblematică până astăzi (Anamaria și Petru Mortu) sau Hotelul Pannonia / Dacia ridicat în anii 1900–1902, în Satu Mare, după planurile arhitecților budapeșteni Bálint Zoltán și Jámbor Lajos (Horia Moldovan, Irina Tulbure).

Edificiul, păstrat până astăzi, este reprezentativ nu numai pentru Satu Mare ci și pentru stilul secesionist maghiar, autorii stabilind filiații și influențe, îndeosebi în privința decorațiilor.

O altă tematică prezentă în volum este aceea a patrimoniului construit, abordată de Valeriu-Eugen Drăgan, care se referă la Memoria existenței clădirilor, de Rodica Crișan, care se ocupă de probleme ale reabilitării și de Sergiu Nistor, care analizează câteva *Exemple, excepții și modele în protejarea patrimoniului cultural românesc*. Două contribuții au în vedere monumentele istorice și de artă și soarta lor de-a lungul timpului. Astfel, Ioana Beldiman reconstituie epopeea grupului statuar (doi giganți și o nimfă adormită) realizat de sculptorii Dimitrie Paciurea, Frederic Storck și Filip Marin și așezat în 1906, cu ocazia anului jubiliar, când s-au aniversat 40 de ani de domnie a regelui Carol I. Amplasamentul ales, în parcul Filaret (apoi Carol și, în final, Libertății) a fost schimbat în timpul comunismului.

Teoria arhitecturii este prezentă în volum prin articolele semnate de Mihaela Criticos despre *Modernitatea arhitecturală și modelul* și Kázmér Kovács, care face câteva considerații despre metafora arhitecturii. De menționat și considerațiile Smarandei Bratu Elian despre percepțiile și reprezentările timpului în poezia italiană barocă.

Ilustrația întregului volum, alb-negru, executată cu acuratețe grafică, îmbogățește și argumentează pregnant conținutul majorității contribuțiilor, facilitează înțelegerea textelor și face întregul volum mai atrăgător. Un indice de nume și locuri ar fi fost util pentru consultarea mai rapidă a lucrării. Deși contribuțiile sunt inegale ca valoare științifică, privit ca un întreg, volumul constituie un câștig pentru câteva domenii importante ale teoriei și istoriei arhitecturii și urbanismului, ale istoriei artei. Multitudinea subiectelor tratate face cartea atrăgătoare pentru o categorie largă de cititori, de la tinerii studioși, la cercetătorii acestor domenii. Este un omagiu binemeritat adus omului de știință, arhitectului și magistrului Nicolae Lascu, la trecerea unui prag însemnat al muncii și vieții sale.

Vasile Ciobanu

GEORGE DAN HÂNCEANU, *Două ateliere meșteșugărești din târgul medieval al Romanului (secolele XV și XVII). Rezultatele supravegheților și săpăturilor din 2012–2013*, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, Brăila, 2017, 343 p., fig., pl., graf. (Contribuții privind istoria orașelor, XV)

Avem în față o monografie arheologică a unui autor, care a reușit, prin descoperirea a două ateliere meșteșugărești, să localizeze, pe de o parte, centrul atelierelor din târgul medieval Roman – în evul mediu corespunzând cu „zona intens locuită a târgului” –, astăzi ele fiind topografiate în apropierea Pieții, „la mică distanță de Precista Mare (atunci Precista ori Uspenia – *Adormirea Precistei*), Episcopie și de fosta Cetate Mușatină” (p. 15) –, și să reconstituie, pe de altă parte, un fragment din viața economică a târgului medieval Roman din Moldova.

Cartea este împărțită în șase capitole, care sunt precedate de un *Cuvânt înainte* (p. 11–13), semnat de prof. univ. dr. Victor Spinei, membru al Academiei Române, și care subliniază contribuția lui George Dan Hânceanu în rândul tinerei generații de arheologi, și de o *Introducere* (p. 15–17), în care sunt descrise contextul desfășurării cercetărilor arheologice efectuate în anii 2012 și 2013, și importanța acestora în orașul Roman, unde, până în momentul apariției cărții, nu au mai fost întreprinse asemenea investigații care să aducă informații noi despre trecutul târgului mușatin și universul vieții sale cotidiene.

În primul capitol, *Izvoare istorice și arheologice despre activitatea economică a Romanului în secolele XV–XVII* (p. 19–42), autorul schițează, pe baza izvoarelor scrise și arheologice, geneza Romanului, viața economică și activitățile meșteșugărești atestate în târg sau în hinterlandul său, respectiv în satele componente ale ocolului Roman. În urma cercetărilor au fost identificați ca activând fierari, curelari, olari, tăbăcari, croitori, tunzători de postav, țesători, potcovari, măcelari, meșteri în prelucrarea lemnului sau a oaselor de animale și a coarnelor etc. Ulterior, autorul defalchează analiza pe două segmente de timp, integrând atelierul de fierar descoperit și datat în secolul al XV-lea într-un excurs dedicat vieții economice din Moldova secolelor XV–XVI,

iar atelierul de meșteșugar datat în secolul al XVII-lea reprezintă subiectul principal în jurul căruia sunt reconstituite sumar activitatea economică și legăturile comerciale ale Romanului cu celelalte orașe importante ale Moldovei secolului amintit. Se fac mereu paralele, de altfel binevenite, cu diferite situații din orașe și târguri, în special din Moldova, dar și din Țara Românească și Transilvania, unele dintre ele exagerate, ca de exemplu cazul Hunedoarei, considerată pentru evul mediu ca fiind „o așezare urbană importantă a spațiului transilvan” (p. 34); deși în ciuda atestării sale pentru o singură dată ca *civitas* în 1445, localitatea în sine a rămas pe parcursul evului mediu doar un târg; în schimb, ar fi fost mai interesant de menționat că Hunedoara a fost un centru al desfacerii și comercializării fierului.

Cel de-al doilea capitol descrie *Metoda de cercetare arheologică* (p. 43–46) abordată în timpul investigării celor două ateliere și dificultățile întâmpinate pe parcursul săpăturilor arheologice. În al treilea capitol se realizează *Descrierea* detaliată a celor două *ateliere* (p. 47–63) și reconstituirea lor pe baza pieselor identificate *in situ*. Artefactele descoperite în atelierul A1, datat în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, ai cărui meșteri aveau ca ocupație principală fabricarea obiectelor de fier și bronz și secundară prelucrarea oaselor de animale, l-au determinat pe autor să emită importante concluzii legate atât de activitatea meșteșugărească din așezare, cât și de gradul de dezvoltare al Romanului în secolul al XVII-lea. Cel de-al doilea atelier de fierar investigat, denumit convențional A2, datat în secolul al XV-lea, atrage atenția prin numărul mare de cataramă identificate (25) dar și prin diversitatea pieselor descoperite (fragment de tipar de piatră, coarne și oase de animale, unele prelucrate, altele în curs de prelucrare, diferite tipuri de vârfuri de săgeți, fragmente de cuțite, fragment de lamă de spadă, archebuză, diferite tipuri de fragmente ceramice, fragment de lingură de turnat metale, monede, potcoave, scoabe, cange de pescuit etc.). Ca o continuare firească, în capitolul IV, de altfel cel mai amplu din construcția lucrării, avem un amănunțit *Catalog al pieselor* (p. 65–128) descoperite în cele două ateliere (292 de obiecte descoperite în atelierul de secol XVII, din care 257 de metal; 246 de obiecte descoperite în atelierul de secol XV, din care 218 obiecte de metal). Materialul arheologic descris este împărțit în cinci categorii principale: obiecte din lut, obiecte din os, obiecte din piatră, obiecte din sticlă, obiecte din metal; această ultimă categorie, care de altfel este cea mai numeroasă și diversificată, cuprinde un registru foarte amplu de obiecte: piese de uz casnic, unelte, piese de prindere, piese de întreținere pentru animale și atelaje, arme, elemente pentru fixarea ușilor și a încuietorilor, obiecte de legătură pentru construcții (piroane, scoabe și cuie), piese de podoabă și vestimentație, monede etc. Descrierea celor două complexe și a materialului arheologic este completată mereu cu trimiteri la planșe și figuri.

În capitolul V, reprezentat de *Concluzii* (p. 123–128), se subliniază încă o dată importanța celor două descoperiri pentru istoria de început a Romanului și pentru reconstituirea vieții meșteșugărești și a diferitelor activități economice desfășurate în cadrul târgului moldav medieval.

Ultimul capitol, al VI-lea, este dedicat *Cercetărilor interdisciplinare* (p. 129–163), respectiv cuprinde două articole, primul semnat de Otilia Mircea (*Aspecte privind restaurarea și conservarea unor piese descoperite la Roman, punctul „La Bibliotecă”*) și al doilea, semnat de Lucian Munteanu (*Monedele atelierelor meșteșugărești descoperite la Roman, punctul „La Bibliotecă”*).

Fiind o carte de specialitate, întocmită cu minuțiozitate și acribie, ea cuprinde o listă bibliografică amănunțită (p. 169–185), un rezumat în limba franceză (p. 187–193), un indice geografic și de nume (p. 195–206), anexe (p. 205–343) cu ilustrații, fotografii și desene, de bună calitate, ale complexelor și materialelor arheologice descoperite, și cu tabele și statistici ale obiectelor din atelierul 1 și atelierul 2.

În concluzie, considerăm că descoperirea celor două ateliere de meșteșugari din Roman și redarea fidelă a rezultatelor spectaculoase obținute în urma investigațiilor arheologice întreprinse reprezintă o contribuție majoră la istoria medievală a Romanului, la reconstituirea activităților economice și a culturii materiale a locuitorilor unui târg din Moldova medievală. Totodată, aceste încheieri constituie o însemnată contribuție la îmbogățirea cunoștințelor despre viața economică și viața cotidiană din centrele urbane medievale de pe teritoriul de la est de Carpați, confirmând și completând sau nuanțând aprecierile existente.

Maria Crîngaci Țiplic

TOMA-COSMIN ROMAN, *Sibiul între diplomație și război*, Editura Honterus, Sibiu, 2017, 415 p.

Volumul semnat de Toma-Cosmin Roman și apărut cu sprijinul Departamentului pentru Relații Interetnice din cadrul Secretariatului General al Guvernului României, prin intermediul Forumului Democrat al Germanilor din România și al Forumului Democrat al Germanilor din Sibiu, aduce în atenție un episod interesant din istoria politică a Sibiului: perioada marcată de ultimii ani de domnie a Jagiellonilor și de implicare a orașului în conflictul celor doi regi, Ioan Zápolya și Ferdinand de Habsburg, după înfrângerea suferită de trupele regatului medieval maghiar în fața armatei otomane (1526). La baza celor expuse în lucrare, autorul publică un izvor istoric în limba latină: registrele de socoteli consulare, cuprinse între anii 1520 și 1530. O publicație asemănătoare celei de față este semnată de autor odată cu editarea, în 2007, a unui alt izvor istoric din arhivele sibiene, cuprinzând registrele de socoteli economice ale orașului, întocmite de vilic (gospodarul orașului) între anii 1528 și 1549¹.

Volumul de față reprezintă ediția unor texte originale complete, materialul editat corespunzând, în baza elementelor formale, cu singurele exemplare ale documentelor autentice. Întrucât textul nu este însoțit de un aparat critic care să aducă lămuriri despre principiile directorii de editare a materialului (utilitatea izvorului, informații legate de datarea, autenticitatea, analiza codicologică a textului etc.), însemnătatea volumului trebuie căutată în modul de redare a documentelor, respectiv în ideile expuse în capitolul introductiv al cărții.

La o examinare de ansamblu, volumul are o structură simplă, cuprinzând două părți distincte. Prima parte conține două capitole introductive (p. 9-62), iar cea de-a doua parte cuprinde corpusul propriu-zis al lucrării: reproducerea materialului arhivistic (p. 63-397). Cartea prezintă la sfârșit un rezumat al textului din prima parte, respectiv o listă bibliografică cu lucrările consultate de autor. Împărțită în două capitole mari, partea introductivă aduce câteva lămuriri despre rezultatele lucrărilor colective și individuale de editare a izvoarelor arhivistice din Sibiu și din țară, de la secolul al XIX-lea până în zilele noastre (capitolul *Despre documentele medievale ale Sibiului*, p. 9-28) și prezintă câteva aspecte din viața politică și socială a orașului din perioada cuprinsă în documentele editate (capitolul *Sibiul între anii 1517-1530*, p. 29-62). Întrucât această primă parte a lucrării nu constituie o introducere în amănuntele ediției – trece cu vederea atât prezentarea succintă a istoriei instituției care a elaborat manuscrisele, cât și descrierea critică a materialului –, trebuie considerată ca un excurs separat față de corpusul lucrării.

În primul capitol, autorul semnalează marile colecții de documente în rândul cărora se încadrează publicația de față, dar exemplele evocate, cu referire la un spațiu larg de răspândire (Transilvania, Moldova, Țara Românească), dezvăluie foarte vag legătura ei cu volumul *Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt, 1380-1516*, a cărei serie o continuă, sau cu alte surse istorice înrudite ca gen și proveniență (protocoalele de ședință ale magistratului din Sibiu și ale Universității Săsești, păstrate din 1522), pe care nici nu le amintește. În al doilea capitol introductiv, autorul urmărește situația politică generală în care s-a încadrat orașul Sibiu în primele trei decenii ale secolului al XVI-lea, rezumând în linii mari o serie de evenimente care au marcat perioada: episodul Reformei Protestante din 1517 (afișarea tezelor pe ușa bisericii castelului din Wittenberg), congresul de la Viena din 1515 și încheierea alianței matrimoniale Habsburg-Jagiello, războaiele turco-maghiare din anii 1521-1526, soldate cu înfrângerea trupelor regatului medieval maghiar și implicarea Sibiului în conflictul celor doi pretendenți la tron, Ferdinand de Habsburg și Ioan Zápolya. Analiza acestei perioade (cu limite cronologice alese corespunzător) ar fi putut însemna un câștig real în reconstituirea rolului istoric al Sibiului din acea perioadă, dar evocarea evenimentelor majore ale timpului, fără reperi bine argumentate metodic, contribuie prea puțin la aflarea unor noutăți privind locul orașului în constelația politică dată. Totodată, credibilitatea descrierii este redusă și de faptul că, în alegerea lecturii, autorul ignoră aproape în totalitate bibliografia primară și prin aceasta și noile rezultate ale istoriografiei (de exemplu, față de scrierile istorice mai vechi, în aprecierea epocii Jagiellonilor, istoriografia din ultimii treizeci de ani prezintă o imagine mai pozitivă, nuanțată de potențialul economic și social al regatului medieval maghiar dinaintea bătăliei de la Mohács). O descriere mai amănunțită este dedicată de autor aspectelor legate de pregătirile de război ale Sibiului (p. 50-62),

¹ Toma-Cosmin Roman, *Sibiul între siguranță și incertitudine, în zorii epocii moderne (1528-1549)*, Sibiu, Editura Altip, 2007, 408 p.

subliniind importanța pe care au avut-o în acest sens meșterii producători de arme din oraș și armamentul fabricat de ei (puștile și arcebuzele, tunuri, arcuri și arbalete etc.). Scos din contextul mai larg al organizării militare statale, stabilimentul de armament din Sibiu este prezentat într-o evoluție izolată, aparte de sistemul de apărare al organismului statal (vezi pe pagina 51: „armamentul produs de meșterii sibieni [era] dedicat exclusiv apărării cetății, dar și pentru apărarea altor cetăți ale susținătorilor lui Ferdinand din Transilvania”). În condițiile în care registrele publicate furnizează informații tocmai despre diferitele obligații ale orașului față de puterea centrală, ar fi fost de preferat ca autorul să prezinte și aspectele acestui raport, ansamblul sarcinilor fiscale și prestațiile militare și de altă natură datorate de locuitori suveranului (*pro subsidio regiam maiestatem*, cum a resimțit comunitatea urbană evenimentele politice, cu ce mijloace economice putea face față necesităților imediate, dictate de stat și de asediul din 1527–1528 etc.).

Partea a doua a volumului cuprinde textul materialului editat, fără comentariile autorului privind importanța documentelor sau principiile de selecție a acestora, dar și fără comentarii ale textului sau note de subsol explicative. La baza ediției stau exemplarele originale ale documentelor de arhivă, și anume registrele de socoteli întocmite de primarul (consulul) Sibiului. Din punct de vedere tipologic, aceste registre fac parte din categoria protocoalelor orășenești, întocmirea lor fiind legată în mod generic de administrația cetății. Structurate pe capitolele de venituri și cheltuieli, ele redau situația încasărilor și a plăților realizate din fondul administrat de primar pe parcursul unui an, în folosul orașului sau al celorlalte administrații: Adunarea Celor Șapte Scaune (organizație ce cuprindea teritoriile scaunelor săsești formate pe locul fostei Provincii al Sibiului, prezidată fiind tot de primarul orașului de pe Cibin, în calitatea sa de consul provincial), respectiv Congregația Națiunii (Universitatea Săsească). În gestiunea fondurilor separate ale Sibiului și ale celorlalte administrații, primarul întocmea evidențe diferite, fiind obligat, la sfârșitul mandatului, să dea socoteală în fața forurilor competente (consiliul orășenesc, Adunarea Celor Șapte Scaune sau Congregația Națiunii Săsești), pentru felul în care a cheltuit banii. Evidențe de venituri și cheltuieli erau întocmite și de alți oficiali ai Sibiului (de vilic, de inspectorii spitalelor și de cei ai construcțiilor publice etc.), cele ale primarului cuprinzând, printre altele, evidențele impozitelor adunate de la cetățenii orașului și de la locuitorii satelor (libere și supuse). Documentele inventariate sub numele de „Socoteli consulare” (Konsularrechnungen) sunt păstrate în fondul „Magistratul orașului și scaunului Sibiu” (Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale) și cuprind, pentru perioada analizată de autor (pe lângă alte fragmente de socoteli și concepte), două feluri de registre: cele întocmite pentru treburile orașului și ale Celor Șapte Scaune (în condiții comune) și, separat, cele pentru Universitatea Săsească.

Autorul publică documentele în ordine cronologică, volumul semnat de el cuprinzând în total opt registre de socoteli din perioada 1520–1528. Chiar dacă autorul nu ne împărtășește motivul selecției – titlul documentelor a fost înlocuit de autor cu numărul unităților arhivistice sub care ele se regăsesc (!) – după conținut, putem observa că ele cuprind, cu o excepție, socotelile privitoare la orașul Sibiu și la Cele Șapte Scaune. Abaterea de la această regulă, o constituie „Registrul nr. 20”, care conține fragmente de socoteli în legătură cu banii cheltuiți de oraș în contul Universității Săsești din perioada 1520–1530 (Ratione extradatorum per dominos Cibiniensis nomine Universitatis Saxonis erogatum). Dată fiind această excepție și conținutul asemănător al documentelor, nu se poate înțelege motivul pentru care autorul nu a publicat și celelalte documente din seria socotelilor (cele inventariate sub cotele 31, 34, 35, 39 și 40, care conțin informații despre repartizarea impozitului pe câteva circumscripții fiscale din oraș pentru anii 1520, 1523, 1524, o evidență a arcebuzierilor din oraș din 1527!, veniturile realizate din vicesimă și valorificate de primar, în anul 1527), ori de ce s-a oprit cu publicarea socotelilor referitoare la oraș tocmai la anul 1528.

Transcrierea materialului nu urmărește regulile și recomandările de editare a textelor medievale de limbă latină (vezi: „Norme de publicare a documentelor”, p. 63–64); nu urmează nici principiile de redactare a registrelor de socoteli din arhivele Sibiului (publicate de Franz Zimmermann și de Comitetul Asociației de Studii Transilvane), nici pe cele din *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*. Singurul mijloc convențional de orientare menționat de autor (p. 64) sunt tabelele utilizate pentru încadrarea cronologică a sărbătorilor religioase și a altor termeni cronologici din documentele medievale privitoare la Transilvania (tabelele din anexele VII, VIII și IX din *Documente*

privind istoria României. Introducere, vol. I, București, 1956), dar pe care, în mod surprinzător, nu le-a mai luat în considerare pe parcursul redactării textului (nu se poate afla data la care s-a încadrat ziua indicată în manuscris, la niciunul dintre cazuri!). Autorul și-a propus însă să reproducă textul fidel, fără modificări majore. Dintre prescurtările uzuale ale textelor latine (terminații de gen și caz, de verbe etc.) le-a completat doar pe acelea care, din punctul său de vedere, „nu dau loc de îndoieli”, angajându-se totuși să corecteze „posibilele greșeli apărute în text” și să marcheze lipsa unor cuvinte sau a unor litere în paranteze (p. 63). Nici principiile de transcriere a cuvintelor germane inserate în textul latin nu urmăresc, din păcate, recomandările uzuale de redactare. În cazul numelor proprii, autorul a ales să redea forma în care acestea apar în text, păstrând toate variantele numelor și prenumelor întâlnite în documente.

Sursa este tratată după o schemă pe care cititorul nu o poate urmări cu ușurință, împărțirea subcapitolelor fiind realizată după numărul filelor din documentele originale (!), și nu după secțiunile și subsecțiunile care structurează în mod firesc manuscrisul. Ca semn modest de redactare, autorul a marcat unele titluri de subsecțiuni conform textului original, însă nu în mod consecvent și nu după acuitatea logică a cuprinsului. De aceea, nu se pot distinge ușor părțile textului. Corpurile de text sunt distribuite pe toată pagina, astfel încât calculele operate de scribi (fiind vorba totuși de niște evidențe ale sumelor de bani încasate sau cheltuite!) rămân contopite de conținut, nefiind aliniate după cifre. Cel mai deranjant este însă numărul mare al greșelilor de ortografie cauzate de neatenție ori de lecturi eronate (de genul „racio ciuacio” – p. 65; „Olnlas” în loc de Omlas – p. 66; „Aleyn Schewren” sau „Deyn Schewren” în loc de Kleyn Schewren – p. 69, 77; „soliut” în loc de solvit – p. 104; „experte” în loc de ex parte – p. 103; „putauit” în loc de presentavit – p. 103; exemplele putând fi continuate aproape pentru fiecare pagină), respectiv redarea unor cuvinte fără sens (de exemplu, în locul mărcii, prin care scribii reprezentau unitatea de măsură egală cu 4 guldeni ori 16 loți și în baza căreia calculau impozitele, autorul citește: „ayn” – p. 77 ff. –, fără să indice ce anume înțelege prin acesta). Eforturile depuse pentru redactarea volumului puteau fi compensate în parte dacă, înainte de publicare, autorul ar fi recurs la ajutorul colegilor pentru colajarea textului!

Volumul se încheie cu un rezumat în limba germană de 14 pagini (traducere realizată de Isolde Huber) și cu o listă a lucrărilor utilizate. Volumul nu are un indice care să cuprindă lista numelor și localităților, precum și a termenilor din text, cu indicarea paginilor la care se găsesc (autorul fiind, probabil, descurajat de experiența anterioară a redactării unui „Indice general” la volumul *Sibiul între siguranță și incertitudine, în zorii epocii moderne, 1528–1549*, care este întocmit după prenume (!) și după cuvinte cu terminațiile de gen și de caz etc.).

În ansamblul său, volumul aduce puține contribuții noi la îmbogățirea cunoștințelor despre istoria Sibiului. În afară de faptul că atrage atenția asupra unui izvor arhivistic (altminteri cunoscut de istorici), publicarea unui manuscris fără aparat critic și fără lista de nume, localități și termeni care apar în lucrare (indice de nume, glosar de termeni), nu îndeplinește sarcinile de bază ale unei ediții de documente, și anume: de a fi utilă cercetării și destul de clară pentru diseminarea cunoștințelor. De aceea, simpla „încăpățănare” – motivul invocat de autor pentru demersul redactării volumului (p. 9) –, cu toate că este un comportament lăudabil în truda oricărui cercetător, dacă nu este însoțită și de alte abilități ca, spre exemplu, nivelul prealabil de cunoștințe în domeniul de specialitate (competența lingvistică și cunoștințe de noțiuni specifice ramurii de știință respective), ea nu este de ajuns pentru realizarea unei ediții de documente istorice. Întrucât cu greu se poate imagina că volumul a fost conceput cu scopul de popularizare a cunoștințelor în rândul unui public mai puțin avizat în tainele trecutului (intenție care ar explica lipsa aparatului critic), este de crezut că lucrarea se adresează cu predilecție istoricilor, medievistilor, lingviștilor sau specialiștilor cu un interes științific apropiat. De aceea, o eventuală apreciere negativă din partea colegilor de breaslă (și a oricărui cititor) pare îndreptățită, nu doar pentru lipsurile grosolane ale ediției, ci, în primul rând, din cauza atitudinii ignorante față de un limbaj logic, de care autorul dă dovadă prin reproducerea în mod repetat a unor cuvinte inventate, fără nicio noimă.

Odată cu destrămarea lentă și continuă a comunităților săsești din Transilvania, punerea în valoare a bogatelor arhive ale acestora rămâne în sarcina cercetătorilor interesați de temă și de reconstruirea istorică a trecutului. Orice om de știință, însă, atras de această provocare, trebuie să

continue munca începută cu secole înainte, la standarde cel puțin apropiate de cele ale predecesorilor, încercare la care îl obligă respectul pentru realizările anterioare și nu mai puțin pentru meseria de istoric, exigențe care – după cum se poate vedea în cazul volumului de față – nu sunt respectate întotdeauna.

Julia Derzsi

**ALBANE COGNÉ, *Les propriétés urbaines du patriciat (Milan, XVIIe – XVIIIe siècle)*,
École Française de Rome, Rome, 2017, 626 p. + XLII pl.**

Dezvoltat pe baza unei teze de doctorat susținută în 2007, remarcabilul volum publicat recent de Albane Cogné constituie o referință bibliografică fundamentală pentru toți cei interesați de istoria elitelor urbane din epoca modernă, în general, și de istoria proprietăților urbane ale patriciatului milanez, în special.

În tratarea subiectului, autorul a ales o abordare complexă, combinând instrumentele și metodele cartografice și topografice, cu anchetele economice și statistice, studiile de caz și istoriile familiale, cu investigațiile genealogice și prosopografice. Apelând la sursele cartografice și statistice, el și-a construit instrumente de analiză moderne, respectiv un sistem cartografic digital și trei baze de date informatice (evidența parcelelor, evidența proprietarilor și evidența transferurilor de proprietate), cu ajutorul cărora a radiografiat, în profunzime, structura urbanistică, administrativă și socială a orașului Milano, de la planul general până la detaliul parcelar, de la subdivizarea orașului pe porți (cartiere) și parohii până la structura internă a proprietăților familiale, de la nivelul grupului social până la cel al individului.

Lucrarea este structurată în trei părți ample, subdivizate, în total, în zece capitole, succedate de anexe, bibliografie, indici și planșe.

În prima parte (*Du groupe social aux familles*) este analizată structura socială a orașului, accentul fiind pus pe definirea elitei urbane, precum și pe profilul și valoarea simbolică și socială a patrimoniilor urbane ale elitei. În general, dată fiind complexitatea și varietatea contextelor istorice, elitele sunt dificil de explicat printr-o definiție simplă, unanim acceptată în lumea științifică. Elita urbană milaneză din secolele XVII–XVIII prezintă propriile ei particularități, motiv pentru care un întreg capitol a fost dedicat definirii acestui grup social, cunoscut sub numele de patriciat. În afară de prevalența politică, socială și economică în oraș și în stat, patriciatul milanez mai poate fi definit, în concepția lui Albane Cogné, ca „acel tip particular de noblețe care îți dă dreptul exclusiv de a participa la guvernarea orașului” (p. 26). Cu alte cuvinte, patriciatul milanez deținea controlul instituțiilor municipale, prevalența în magistraturile regale, monopolul funcțiilor ecleziastice și al instituțiilor caritative. Deși foarte mulți patricieni dețineau titluri aristocratice, avem de-a face cu un tip de noblețe civică, care-și va pierde însă prestigiul și atractivitatea odată cu apogeul politicii reformatoare a Imperiului Habsburgic, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

O altă particularitate a patriciatului milanez o reprezintă structura sa variată, ilustrată de valoarea, compoziția și locația patrimoniilor urbane, aspect tratat convingător într-un alt capitol. Lucrând, în general, pe un eșantion social bine delimitat, respectiv cca 300 de familii patriciene, recensate în 1770, pe care le-a clasificat în funcție de valoarea bunurilor deținute, autorul a încercat să depisteze dacă există un profil patrimonial specific, mai ales în cazul noilor familii patriciene. Concluzia la care ajunge, și anume că nu există un singur model patrimonial patrician, ci mai multe, este ilustrată și consolidată printr-o serie de studii de caz referitoare la ascensiunea și evoluția socială și patrimonială a câtorva familii: Resta, Daverio, Sfondrati della Riviera, Belgioioso, Pertusati și altele. În acest context, sunt evidențiate relațiile dintre originea socio-profesională a familiilor patriciene (comercială, financiară, juridică, nobiliară, militară), parcursul elitar și comportamentul imobiliar al acestora.

În a doua parte a cărții (*Habiter et bâtir la ville*) se analizează repartitia reședințelor patriciatului în cadrul structurii urbane și logica ce a stat la baza acestei configurații, mobilitatea proprietăților, strategiile de expansiune funciară și imobiliară, precum și dinamismul edilitar al patriciatului milanez în secolul al XVIII-lea. Abordarea se axează pe metodele specifice geografiei sociale, autorul cartografiind reședințele patriciene de la mijlocul secolului al XVIII-lea și întocmind situații statistice cu repartizarea acestor

obiective pe cartiere și parohii. Rezultatele obținute indică, fără echivoc, două tendințe: una de dispersare în cadrul cartierelor, ca urmare a oportunităților politice și sociale, și o alta, predilect aristocratică, de concentrare în vecinătăți compacte, coagulate în cadrul unei parohii, străzi sau insule urbane.

O altă relație de cauzalitate evidențiată de analiza datelor topografice și statistice constă în faptul că mobilitatea socială produce mobilitate geografică, iar concentrările de reședințe patriciene au avut impact asupra reconfigurării spațiului urban, în sensul apariției unor cartiere rezidențiale.

Cercetarea evidențiază și faptul că strategiile de implantare urbană, de „cucerire” funciară sau doar de conservare a patrimoniului imobiliar de către familiile patriciene se desfășoară, în general, pe parcursul mai multor generații și se sprijină nu doar pe resurse financiare, ci și pe prestigiu social, relații de influență, privilegii juridice, presiuni instituționale etc.

De asemenea, în contextul acestui proces, interesele private nu coincid întotdeauna cu interesele publice, miza fiind cucerirea, respectiv conservarea spațiului public. În spațiul urban modern intervențiile arhitectonice sunt supuse controlului public, cadrele dezvoltării urbanistice fiind tot mai strict reglementate. În secolul al XVIII-lea, edilitatea milaneză își asumă un amplu program de modernizare urbană, în spiritul Epocii Luminilor, în cadrul căruia introduce normative urbanistice mult mai riguroase. După prezentarea legislației care reglementa urbanismul milanez, autorul analizează, pe de o parte, tipurile de intervenții constructive întreprinse de familiile patriciene și distribuția cronologică și spațială a respectivelor intervenții, și, pe de altă parte, modul în care palatele patriciene sunt reflectate în literatura și iconografia epocii, aspect important pentru că evidențiază schimbările de mentalitate privitoare la percepția orașului.

În ultima parte a lucrării (*L'immobilier urbain dans l'économie familiale*) sunt abordate problemele privitoare la valoarea financiară a reședințelor patriciene și transmiterea și utilizarea bunurilor familiale.

În universul elitelor aristocratice, reședința este o marcă a statutului social, o dovadă materială a bogăției și prestigiului unei familii, motiv pentru care i se acordă o atenție specială din partea proprietarilor, atât în ce privește poziția ei în țesutul urban, dimensiunile și arhitectura exterioară, cât și amenajările interioare, luxul, confortul și funcționalitatea. În consecință, în această parte a lucrării sunt abordate, și detaliate prin studii de caz, o serie de probleme privitoare la costurile necesare pentru construirea unor noi reședințe (cheltuielile anuale, repartitia costurilor, cheltuielile cu mâna de lucru), comparate cu veniturile anuale ale unor familii patriciene și cu cheltuielile de întreținere și funcționare a unei reședințe (salariile personalului domestic, cheltuielile cu hrana).

Tot în acest cadru, autorul investighează modul în care interesele economice și sociale ale elitei milaneze sunt reflectate pe piața imobiliară locală, cu detalii privitoare la numărul de parcele tranzacționate sau tipul contractelor de închiriere. Prin intermediul analizelor statistice și a studiilor de caz, autorul evidențiază principalele procedee prin care reședințele și casele aflate în proprietatea patriciatului milanez au generat profit, în special în contextul dezvoltării urbane și a creșterii populației: închiriere sau construire de noi locuințe, transformarea caselor în spații comerciale și hoteliere etc.

Capitolul final a fost dedicat unei teme deosebit de importante, cea privitoare la transferul patrimoniilor familiale. Palatul sau domeniul aristocratic constituie bunuri imobiliare cu valoare economică, însă și cu certe funcții simbolice, de afișare a statutului elitar și de conservare a memoriei familiale. În consecință, interesul pentru menținerea integrității unui patrimoniu familial și transmiterea lui intactă către succesori este un obiectiv firesc al elitei milaneze, autorul prezentând legislația succesorală și evidențiind, cu numeroase și concludente exemple, principalele practici de transmitere a bunurilor, de la perpetuarea unor practici medievale (dreptul de primogenitură și fideicomisul), controlul mariajelor, dreptul de tutelă, până la schimbările legislative moderne, care încurajează individualismul (vezi căsătoria cadeților). Tot în acest context, sunt evidențiate și cazurile de disoluție a unor patrimonii, reprezentate, în special, de transmiterea averii către linii succesoriale secundare sau terțiare ori prin înfăptuirea de opere filantropice.

Bibliografia lucrării este impresionantă, atât prin volum, cât și prin varietate. În afara studiilor de specialitate, editate, autorul a recurs la cele mai adecvate surse primare pentru tratarea problemelor alese: informațiile cartografice au fost extrase din cadastrul terezian, datele privitoare la evaluarea patrimoniilor au fost culese din registrele fiscale, funcțiile ocupate de membrii patriciatului milanez au fost identificate în listele de magistraturi, iar din arhivele familiale, contractele de vânzare-cumpărare, contractele de construcții, inventarele de bunuri, testamente și corespondență, liste de

achiziții și de lucrări etc. au fost recoltate date esențiale pentru reconstituirea istoriilor particulare și realizarea analizelor cantitative.

Cele 42 de planșe, bine concepute și desenate, consolidează grafic rezultatele analizei cartografice diseminate în cuprinsul volumului.

Realizată pe baza surselor clasice de documentare istorică, însă cu instrumente și metode moderne de analiză, specifice unei arii mai largi a științelor socio-umane (geografie, cartografie, economie, statistică), lucrarea se remarcă nu doar prin tema inspirată și pe deplin asumată, ci, mai ales, prin inteligența abordărilor și inovația metodologică, prin densitatea informației conținute și claritatea discursului, prin calitatea rezultatelor și relevanța concluziilor.

Cu toate că sursele și realitățile istorice privitoare la orașele românești din perioadele premodernă și modernă sunt foarte diferite de cele specifice unui oraș occidental, cum este Milano, credem, cu toată convingerea, că redevabilul și laboriosul demers științific întreprins de Albane Cogné, referitor la proprietățile urbane ale patriciatului milanez, poate servi ca o prolifică sursă de inspirație metodologică pentru oricare viitoare investigație istorică dedicată elitelor urbane și fenomenului urbanistic din spațiul românesc.

Dan Dumitru Iacob

TEODOR OCTAVIAN GHEORGHIU, *Elemente de istorie recentă a orașelor românești extracarpătice (sec. XVIII–XXI)*, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, Brăila, 2017, 185 p., il., pl., h.

Istoria mai nouă și îndeosebi cea recentă a orașelor noastre este un domeniu de cercetare prea puțin frecventat, deoarece se consideră că nu este la fel importantă, de exemplu, ca perioada genezei orașelor. Realitatea ne dovedește zilnic contrariul. Și în trecutul recent al orașelor apar noi centre urbane iar altele decad și chiar dispar, sub ochii noștri. Pe de altă parte, fragmentele din vechile orașe păstrate până astăzi au căzut pradă unor politici edilitare care urmăresc alte interese decât cele ale comunității. Cercetarea trecutului recent al centrelor urbane poate pune în lumină aceste probleme, poate propune noi orientări. Comisia de Istorie a Orașelor și revista sa și-au propus asemenea obiective, au încurajat astfel de abordări, venite de obicei din partea arhitecților și urbanistilor. În consecință, salutăm această nouă lucrare a domnului prof. univ. dr. arh. Teodor Octavian Gheorghiu, care se înscrie în seria mai amplă a preocupărilor și a volumelor sale apărute până în prezent, pe care revista de față le-a semnalat².

Cartea de față este prefațată în mod magistral de prof. univ. dr. arh. Ana Maria Zahariade, care surprinde esența și semnificația noului volum. Autoarea plasează în context cercetarea de față, plecând de la momentul din 1966 în care s-a dat un adevărat verdict al specialiștilor vremii cu privire la soarta substanței urbane vechi a orașelor noastre, care nu ar fi avut nicio valoare, dimpotrivă, ar fi împiedicat „reconstrucția socialistă” a orașelor. T.O. Gheorghiu este cunoscut pentru cercetările sale sistematice în domeniu și este apreciat ca fiind „printre puținii [...] care s-au eliberat de timpuriu atât de judecățile prefabricate privind orașul, cât și de automatismele epocii privind cercetarea urbană” (p. 6).

În *Introducere*, autorul circumscrie subiectul ales, precizând că orașele extracarpătice au particularități, dar evoluția lor este similară cu aceea a centrelor urbane din alte zone europene. Totodată, autorul depistează și sistematizează câteva cauze ale specificului centrelor urbane extracarpătice constând în creșteri și descreșteri, care au dus și la transformări generate de diferite politici urbanistice. În final, se conchide că atitudinea conducătorilor politice față de centrele urbane a avut note de continuitate în ultimele două secole, inclusiv în privința distrugerii țesutului urban mai vechi.

Pentru a demonstra acest adevăr, T.O. Gheorghiu face o succintă incursiune în istoria spațiilor de la sud și est de Carpați, insistând asupra urbanismului și arhitecturii de aici, în mod etapizat: Evul Mediu târziu, trecerea spre epoca modernă, mijlocul secolului al XIX-lea – jumătatea secolului al

² Vezi tomurile 24 (2016): 301–304; 18 (2010): 281–282; 10, nr. 1–2 (2002): 223–225; 8, nr. 1–2 (2000): 231–233.

XX-lea, perioada comunistă. Pentru fiecare etapă sunt prezentate câteva repere istorice, elementele morfo-structurale specifice pentru orașele din Moldova, Țara Românească, Dobrogea și practica urbanistică specifică centrelor urbane din aceste provincii istorice românești. De remarcat concizia textului, în pofida unor mici imprecizii. Autorul schițează apoi rezultatele cercetărilor asupra urbanismului și arhitecturii orașelor extracarpatică în perioada 1848–1948, efectuate de istorici și arheologi, dar și de arhitecți și urbanști. În final sunt succint prezentate rezultatele practice ale proiectanților și constructorilor care au activat în orașe, în aceeași perioadă amplă, cu accent pe rezultatele obținute în Capitală. Surprinzătoare este constatarea unor „tulburătoare similitudini” (p. 33) pentru București, între proiecte din anii interbelici și cele puse în practică în anii comunismului. Afirmările sunt întărite de o serie de planuri reproduse în lucrare. Împreună cu opiniile despre cercetarea orașelor istorice extracarpatică în anii comunismului, acestea sunt cele mai însemnate contribuții ale autorului, de istorie recentă. Este enunțată – și merită o aprofundare – confruntarea dintre arhitecții care apreciau substanța centrelor istorice din orașele extracarpatică și cei care contestau existența acestor centre și nu țineau cont de ele în planurile întocmite pentru sistematizare. Din păcate, așa cum constată autorul și se poate vedea de către oricine, cu ochiul liber, procesul de distrugere a centrelor istorice continuă după 1989. Toate aspectele sunt periodizate într-o concizie care presupune un travaliu științific intens și o experiență didactică îndelungată.

În a doua parte a lucrării sunt prezentate 15 studii de caz privind evoluția urbană, în perioada cuprinsă între secolul al XVIII-lea și începutul secolului XXI, a următoarelor centre extracarpatică: Botoșani, Rădăuți, Suceava, Galați, Iași, Roman, Brăila, Buzău, Râmnicu Sărat, București, Câmpulung-Muscel, Târgoviște, Pitești, Târgu Jiu și Drobeta-Turnu Severin. Și aceste analize – rezultat al multor ani de investigații de teren și în bibliotecă – sunt argumentate cu numeroase planuri, extrase din ridicările Franciscană, Francisco-Josefină, Josefină și cu imagini din aceste orașe, cele mai multe executate de autor. În pofida forței expresive a fotografiilor și a rostului lor în argumentație și în ilustrarea ideilor dense din text, uneori imaginile au fost aglomerate și câte zece pe o pagină, la dimensiuni mici, nerelevante în privința detaliilor.

În concluzii, autorul constată că substanța istorică a centrelor urbane a fost constant diminuată în toate epocile menționate, cu intensități diferite, proces care, din păcate, continuă și astăzi. Soluția pe care T.O. Gheorghiu o propune pentru stoparea acestei degradări constante, pentru salvarea unor vestigii care dau specific centrelor urbane extracarpatică, o constituie reglementările urbanistice clare și educarea orașenilor pentru a înțelege, aprecia și proteja aceste valori.

Volumul, realizat grafic impecabil, cu contribuția notabilă a Editurii Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, constituie o sinteză a cercetărilor întreprinse în mulți ani de muncă și deschide căi noi de investigație în cercetarea istoriei orașelor, atrage atenția celor răspunzători de starea prezentă și viitoare a orașelor noastre și ne provoacă la reflecție pe noi toți, cititorii volumului și locuitorii orașelor de astăzi, de a căror evoluție prezentă suntem răspunzători cu toții. Această lucrare are amprenta și stilul inconfundabile, imprimat de cercetătorul și magistrul cunoscut și apreciat pentru contribuțiile sale, care l-au particularizat, alături de alți câțiva colegi, împreună cu care au lăsat pe lângă lucrări fundamentale pentru înțelegerea evoluției urbanistice a orașelor noastre și o adevărată școală, întrucât se afirmă deja un val de tineri cercetători ai acestui domeniu aflat la intersecția teoriei și practica. Cu volumul de față, opera profesorului arhitect Teodor Octavian Gheorghiu este augmentată și completată, dar avem convingerea că nu este încă încheiată și așteptăm volumele viitoare, întrucât avem convingerea că vor urma noi realizări, pentru care autorul, pasionat de cercetările sale, a adunat și adună sârguincios noi ilustrații și informații.

Vasile Ciobanu

TEODOR OCTAVIAN GHEORGHIU, *Mari orașe / mari sate din sud-vestul României. Monografii urbanistice*, Editura Simetria, București, 2017, 234 p., il., pl., h.

În peisajul scrierilor despre urbanismul din vestul României, cartea lui Teodor Octavian Gheorghiu, apărută în Editura Simetria, București, vine să completeze un domeniu atins sporadic și punctual până

în prezent. Dacă mai toate așezările din Banat se bucură de câte o monografie cu numeroase date de interes, puține oferă informații pertinente asupra evoluției urbanistice a localităților.

Volumul lui Teodor Octavian Gheorghiu este rezultatul unor cercetări de durată, parte din ele destinate fundamentării unor proiecte de urbanism, îmbogățite și turnate în formă monografică și propune atât o privire de ansamblu asupra apariției și evoluției așezărilor din zona Banat – Crișana, cât și o aplecare mai atentă și detaliată spre unele dintre localitățile cu evoluție mai deosebită, alese după anumite criterii. Astfel, autorul s-a oprit la câteva așezări care depășesc media, au evoluție îndelungată, au jucat roluri de excepție în istoria zonei și păstrează urme ale acesteia, sub formă de situri arheologice, structuri urbanistice aparte sau monumente istorice.

Acestea sunt prezentate complex și oferă o imagine amplă a evoluției și configurației urbanistice pe care au dobândit-o în decursul timpului.

Deși organizată în șapte capitole, cartea are o structură tripartită. Un prim studiu analizează contextul în care au apărut așezările din zonă și urmărește modul în care au evoluat. Partea cea mai consistentă a lucrării este destinată monografiilor urbanistice a cinci localități din zona Banat – Crișana, care au pendulat între statutul urban și cel rural. Este vorba despre orașele Ciacova din județul Timiș și Pecica, Nădlac, Ineu din județul Arad și de comuna Glogovăț – Vladimirescu din județul Arad. Cea de-a treia secțiune a cărții tratează perioada contemporană, urmărind-o într-o diagnoză urbanistic-arhitecturală și propune căi de punere în valoare a arhitecturii tradiționale din zonă.

Bazată pe o amplă informație documentară, care face trimitere la surse în 242 de note bibliografice, cartea oferă și un bogat material ilustrativ, ce conține planuri istorice, reprezentări planimetrice ale evoluției așezărilor, planuri de zonificare a teritoriului sau propuneri de organizare a gospodăriilor în manieră specifică locului, fotografii de epocă și realizate de autor.

În primul capitol, intitulat *Contextul apariției și evoluției așezărilor din zona Banat – Crișana*, se pornește de la contribuția mediului natural la geneza lor și sunt parcurse etapele de evoluție, începând cu perioada medievală timpurie, până la cea modernă. Sunt de asemenea prezentate tipologiile de organizare urbanistică rezultate din această evoluție și se adaugă formularea sintetică a concluziilor. Acestea subliniază reflectarea semnificativă a întrepătrunderii de organizări medievale și moderne la nivelul structurării așezărilor și preponderența rolului epocii moderne în configurarea gospodăriilor.

În secțiunea principală a cărții, dedicată monografiilor urbanistice ale celor cinci așezări, se urmărește pentru fiecare din ele o structură dată: surse documentare, denumiri în decursul istoriei, cronologia evenimentelor urbanistic – arhitecturale, se prezintă o schiță de evoluție a localității și se emit concluzii și propuneri. Această schemă, oarecum fixă, se dovedește suplă și din adaptarea sa la condițiile specifice evoluției fiecărei așezări rezultă o prezentare variată, inedită și de mare interes.

Astfel, pentru Ciacova, prevalează între datele analizate, cele de natură arheologică și de evoluție planimetrică, ce oferă elemente de structură urbanistică și permit formularea de ipoteze care duc la conturarea unei schițe de evoluție a așezării.

De interes aparte este și analiza arhitecturii din Ciacova, plecând de la perioada medievală, pe care încă o mai susține turnul fostei cetăți, păstrat în nordul localității, până la perioada modernă. În același timp, se explică morfologiile specifice fondului construit, punându-se accent pe organizarea locuirii și a sistemului de parcelare. Capitolul dedicat monografiei urbanistice a Ciacovei se încheie cu propuneri de actualizare a Listei Monumentelor Istorice, în condițiile unei zonificări specifice a intravilanului.

Pentru orașul Pecica, față de schema generală după care este structurată analiza fiecărei așezări, în cronologia evenimentelor interesul se îndreaptă și spre așezările din jurul acestei localități. În schița de evoluție se detaliază perioadele medievală și cea modernă, iar monumentelor istorice și actualizării listei acestora li se acordă o importanță mai mare. Monografiei acestei așezări i se adaugă un „caz interesant, vecin Pecicăi, Bodroglul Vechi”, pentru care, alături de Bodroglul Nou, se oferă informații arheologice, cartografice, arhitectural – stilistice și elemente de structură urbanistică.

În capitolul dedicat monografiei orașului Nădlac, schema generală se adaptează scoțând în relief evoluția așezării și a arhitecturii sale, îndeosebi în perioada modernă și extinde propunerile de includere în categoria monumentelor și zonelor protejate cu situri arheologice, ansambluri urbane, arhitecturi majore și minore, comentând nuanțat formele de protecție a acestora.

Secțiunea din lucrare, ce se referă la orașul Ineu, focalizează prezentarea pe elementul specific, cetatea, care este analizată atât în sine, cât și prin efectele și raporturile pe care le-a generat în țesutul

urban, influențând evoluția acestuia. Chiar și pentru partea de concluzii și propuneri, cetății îi este rezervat un subiect aparte.

Unul dintre cele mai interesante capitole, cel destinat monografiei comunei Glogovăț – Vladimirescu, încearcă sistematizarea și conectarea informațiilor istorice, ce privesc și așezări anterioare, suprapuse ori aflate în vecinătate, precum: Orod, Nowak, Zenthiwan, Bătănița, Deszk și Balvanyos a căror existență a condiționat și ea evoluția urbanistică a zonei.

În afara elementelor de planimetrie generală, de organizare a locuirii și parcelării, schița evoluției urbanistice a localității și a arhitecturii sale se detașează în comparație cu restul monografiilor din volum. Se pornește de la informații preistorice, antice și din perioada migrațiilor și se emit ipoteze de evoluție urbanistică în trei variante, cu reconstituirea planimetrică. Propunerile subliniază rolul sitului arheologic al bazilicii romanice și extind categoria ansamblurilor și locuințelor cu arhitectură tradițională, ce merită să fie protejate.

Ca în mai toate scrierile lui Teodor Octavian Gheorghiu, acest volum include și el un capitol final ce privește spre viitorul așezărilor studiate, referindu-se la posibilitățile de dezvoltare urbanistică în condițiile dialogului necesar între tradiție și modernitate. Pe baza analizei acestor ”două realități față în față”, autorul emite o diagnoză urbanistică și arhitecturală, face o apreciere a cauzelor și oferă o alternativă: ”Cum ar trebui să se construiască; câteva exemple rezonabile”.

Iar tot acest demers amplu al cărții, care prezintă, analizează, interpretează, propune, este exprimat într-o formă firească, directă și clară, într-un limbaj riguros științific, pe alocuri cu accente polemice în ultimul capitol. În același timp, provoacă un sentiment de încredere și convingerea că există soluții pentru ca tot ceea ce a generat valoros în configurația așezărilor contemporane această evoluție urbanistică, să poată fi preluat, păstrat și transmis.

Liliana Roșiu

Національна Академія Наук України / National Academy of Sciences of Ukraine, *Атлас Українських Історичних Міст. Том 3: Жовква / Ukrainian Historic Towns Atlas. Vol. 3: Zhovkva, Львів (Lviv), MYRON KAPRAL (ed.), autori: YURI DUBYK, MYRON KAPRAL, ULIANA KRYSHTALOVYCH, YURI LUKOMSKY, TARAS MYLIAN, IHOR OKONCHENKO, OLHA OKONCHENKO, VASYL SLOBODIAN, BOHDAN SMEREKA, ANDRII FELONIUK, STEPAN YAMELYNETS, 2016, 52 p. + 22 pl.*

Elaborat sub egida prestigioasei Academii Naționale de Știință a Ucrainei și a aceluiași consiliu științific care a coordonat fascicula Lviv, format din specialiștii Ferdinand Opll (Austria), Annagret Simms (Irlanda), Katalin Szende (Ungaria), Hennadii Boriak, Myron Kapral, Heorhii Papakin, Valerii Smolii, Rostyslav Sossa, Yaroslav Yatskiv (Ucraina), atlasul istoric al orașului Jovkva este o binevenită contribuție la proiectul european al Comisiei Internaționale de Istorie a Orașelor (ICHT). Ținuta grafică a celor două fascicule apărute din Atlasul istoric al orașelor din Ucraina individualizează de-acum seria ucraineană, în cadrul proiectului european.

Cu primul atlas dedicat orașului Lviv (Lwow), Ucraina a aderat în 2014 la proiectul cartografic pan-european al Comisiei Internaționale de Istorie a Orașelor, atlasul dedicat orașului Jovkva – oraș situat la 25 km nord de Lviv –, este al doilea în succesiunea apariției fasciculelor. Ținând cont de această succesiune, consemnată de altfel și în *Prefața* semnată de Myron Kapral – reprezentant al Ucrainei pentru lucrările atlasului în Comisia Internațională de Istorie a Orașelor –, observăm o inadvertență în ceea ce privește numărul de ordine tipărit pe fasciculă.

Dar, dincolo de acest aspect, lucrarea se prezintă la un înalt standard grafic și tipografic, reproducând pe copertă o acuarelă semnată de Napoleon Mateusz Tadeusz Orda, cu imaginea bisericii Sf. Laurențiu de la 1879, emblematică siluetă a orașului Jovkva. Dimensiunea mare a mapei atlasului (305×425 mm) oferă cu generozitate spațiu atât pentru textul de analiză bilingv (în paralel pe pagină, în ucraineană și engleză) cât și pentru reproducerea documentelor cartografice, a imaginilor relevante pentru istoria orașului.

Interdisciplinaritatea cercetării a angrenat contribuția specialiștilor din prestigioase instituții precum Academia Națională de Științe a Ucrainei, Centrul de Stat pentru Conservarea Arhitecturii Istorice din Zhovkva, Institutul pentru Sistemul de Informații Geodezice din Lviv, fără a avea totuși pretenția exhaustivității cercetării temei, fapt subliniat de Myron Kapral în *Prefața* lucrării.

Textul bilingv al atlasului cuprinde patru capitole prin care evoluția așezării este prezentată începând cu documentele din 1395 – care consemnează numele Vynnyky ca fiind așezarea premergătoare centrului urban de astăzi –, dezvoltând, în timp, sisteme de apărare, sub administrații și politici care au condiționat evoluția demografică, pentru a ajunge orașul viu de astăzi, cu o structură urbanistică unică în felul ei. Textul este argumentat și completat de un set de planșe – 22 hărți, planuri, imagini și reprezentări grafice –, care constituie foarte frumoasa și importanta secțiune cartografică a atlasului.

Myron Kapral, autor al primului capitol, *The Historical Urban Development of Zhovkva from its Foundation Until the end of the 18th Century* (p. 8–10), tratează aspecte din trecutul istoric complex al orașului fortificat Jovkva, oraș care a fost fondat și deținut, succesiv, până în secolul al XVIII-lea, de familii aristocratice (ex.: Żółkiewskys). Sunt atestate urme de locuire încă de la mijlocul secolului al XIII-lea, așezarea fiind distrusă și refăcută de nenumărate ori, perpetuându-se prin istorie până astăzi un constant interes strategic pentru acest teritoriu din partea marilor puteri.

Pe documente cartografice, orașul apare abia începând cu secolul al XVIII-lea, odată cu *Ridicarea topografică iosefină a Galiției*, fiind consemnat în poloneză ca *Szolkew* (sau *Szolkiew*, *Żółkiew*) (vezi planșa 1.1 *Zhovkva with its environs, from the Joseph topographic map of Galicia, 1779–1782*).

În baza unor documentații arheologice, cercetări anterioare, analize cartografice, documente de arhivă, Ihor și Olha Okonchenko sintetizează din istoria orașului, evoluția și importanța fortificațiilor de-a lungul secolelor XVI–XVIII, în capitolul *The Fortifications of Zhovkva Town in the 16th–18th Centuries* (p. 10–18).

Textul tratează probleme privind *aspectul fortificațiilor păstrate până în zilele noastre, fortificarea castelului, prima linie de fortificație urbană, cele patru porți de intrare ale orașului, a doua linie a zidurilor de fortificație, extinderea fortificațiilor în suburbii*, relevând, succint, patru etape importante în evoluția fortificațiilor orașului. Existența unui sistem defensiv apare din anul 1594 – anul fondării orașului pe teritoriul așezării Vynnyky –, până în 1740, când orașul intră în proprietatea lui Michal Kazimierz Radziwiłł. O dată cu sfârșitul secolului al XVIII-lea, complexul fortificațiilor își pierde rolul de apărare, începând chiar un proces de demolare a unora dintre structuri.

Compilarea realizată în planșa 3.2 *Location of Zhovkva fortifications from the 16th to the 18th centuries*, din secțiunea *hărților de reconstrucție* susține argumentația textului realizat de Ihor și Olha Okonchenko. Planșa de mărime 590×420 mm cuprinde, pe lângă elementele de identificare specifice (titlu, autori, legendă, scara liniară, orientarea spre nord, anul realizării), suprapunerea elementelor de fortificație pe un plan topografic actual al orașului, la scara 1:2 000 (dar care nu este scara planșei). Sunt evidențiate cromatic fragmentele de fortificație păstrate la nivelul solului, explicate în legenda însoțitoare, fiind vizibil pe planșă teritoriul mlăștinos care a acoperit cândva actualele cartiere din zona sudică a orașului.

Un alt capitol, semnat de Andrii Feloniuk, *Administrative, Demographic and Communication Factors in the Development of Zhovkva from the Final Third of the 18th Century to the First Half of the 20th Century* (p. 19–23), analizează cu rigoarea cifrelor din documentele administrative, ale instituțiilor religioase, din statistici ș.a., impactul unor factori (demografici, economici, religioși, de comunicare) care au impus o anumită tendință în evoluția populației și a orașului, odată cu schimbările datorate extinderii administrației austro-ungare asupra teritoriului Galiției.

Conținutul capitolului patru, *The Development of Zhovkva's Town Planning in the 19th–20th Centuries* (p. 23–44), constituie o amplă analiză a dezvoltării urbanistice, pe baza documentelor istorice și cartografice de secol XVIII. Yurii Dubyk valorifică în text, planșe din secțiunile *hărți și planuri și vederi și panorame* (planșa 1.1 *Zhovkva with its environs, from the Joseph topographic map of Galicia, 1779–1782*; planșa 1.2 *Map of Zhovkva with its environs, 1817*; planșa 1.3 *Map of Zhovkva with village Vynnyky, 1841*; planșa 1.4 *Map of Zhovkva, c. 1847*; planșa 1.5 *Cadastre of Zhovkva, 1854*; planșa 1.6 *Cadastre of Zhovkva, 1872 (with changes of the end of the 19th century)*;

planșa 1.7 *Zhovkva, topographic map, 1935*; planșa 2.1 *Zhovkva by Emanuel Kratochwille von Kronbach, 1826*), subliniind o schimbare privind caracteristicile orașului și ale suburbiilor, începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Sub influența unor noi politici și factori sociali, s-au impus reglementări în planul cadastral, schimbări de peisaj aducând și acțiunea factorilor naturali. Autorul recurge la consultarea documentelor cartografice din secolul al XVIII-lea, atât a celor originale cât și a copiilor acestora, marcând diferențele semnificative, utile în procesul de identificare a etapelor de evoluție urbană.

Astfel, în ceea ce privește centrul orașului Jovkva, topografia hărților iosefine înregistrează particularități ale evoluției urbanistice care prefigurează apariția cartierelor, a drumurilor, a căilor de comunicație, putându-se identifica pe hartă elementele de strategie ce vor determina, ulterior, amplasarea obiectivelor economice și comerciale în spațiul urban.

A doua secțiune a părții cartografice a atlasului Jovkva conține 6 planșe cu reproduceri după *vederi și panorame* cu locuri și monumente istorice, *picturi și litografii* color realizate de artiști ai vremii, precum Emanuel Kratochwille von Kronbach, Karol Auer, Maciej Bogusz Stęczyński, Zdulski, Napoleon Orda.

În cea de-a treia secțiune cartografică, atlasul cuprinde 5 planșe de reconstrucție, lucrări inedite realizate în baza recomandărilor Comisiei Internaționale de Istorie a Orașelor privind criteriile de elaborare a atlasului. Astfel, planșa 3.1 *Archeological map of Zhovkva and its environs (to the end of the 16th century)*, de dimensiunea unui format A2 pliat, la scara 1:25 000, este însoțită de un text explicativ realizat de Yurii Lukomsky și Taras Mylian, *Notes to maps* (pag. 45–46); text, din păcate, doar în limba ucraineană. Baza planșei este un plan topografic actual al orașului, pe care sunt amplasate punctele de cercetare arheologică, diferențiate cromatic pentru fiecare perioadă istorică, conform legendei însoțitoare; înscrierea toponimiei pe hartă s-a făcut doar cu caractere slave.

De asemenea, planșa 3.4 *Religious buildings of Zhovkva (end of the 16th – beginning of the 21st centuries)*, de mărimea unui format A3, realizată de Vasyl Slobodian, cuprinde, pe un detaliu dintr-un plan topografic al orașului, amplasarea clădirilor de cult, diferențiate cromatic pe tipuri de confesiuni religioase, explicate în legendă. De asemenea, este doar în limba ucraineană textul explicativ al planșei din capitolul *Notes to Maps* (p. 46–48).

Textul bilingv al atlasului mai cuprinde *descrierea reproducerilor cartografice*, realizată de Myron Kapral și Uliana Kryshalovych, apoi *bibliografia selectivă*, a lui Andrii Feloniuk și *cuprinsul*, care încheie caietul-text al fasciculei.

Încheie, precum și ampla serie de planșe cu reproduceri de peisaje, vechi imagini de oraș, de zonă și cele câteva reprezentări de obiective istorice, constituie dovada unui „mic oraș cu foarte multe monumente”, fascicula *orașului-muzeu* Jovkva adăugându-se celor peste 500 de lucrări tipărite din patrimoniul european al Atlasului de Istorie a Orașelor.

Totodată, realizarea atlasului a contribuit la adăugarea de noi valori și patrimoniului istoric al orașului Jovkva; prin elaborarea planurilor detaliate pentru regenerarea cartierelor din centrul orașului s-a impus, la final, lărgirea limitelor de zonă istorică.

Mariana Vlad

IRINA CALOTĂ, *Dincolo de centru. Politici de locuire în București 1910–1944*, Editura Ozalid, București, 2017, 409 p., il., pl., h.

La câțiva ani de la susținerea doctoratului său cu același titlu, în 2013, studiu coordonat de prof. univ. dr. arh. Anca Brătuleanu, colega Irina Calotă își publică teza cu concursul tinerei edituri Ozalid, oferind cititorului interesat o versiune atent adaptată pentru tipar și consistent modificată. Trebuie spus de la bun început că tema aleasă este integrată unui amplu program de cercetare inițiat de șefii și membrii Departamentului de Istorie și Teorie „Sanda Voiculescu” de la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București, prin care se recuperează, treptat, secvențe importante dar mai puțin cunoscute din istoria românească a urbanismului și arhitecturii, din perioade

mai vechi sau mai recente. Așadar, în alegerea temei s-a produs o combinație fericită între cerințele „grilei științifice” a Departamentului și propriile opțiuni, capacități și sensibilități ale doctorandei. Ceea ce a rezultat consider că este încă un pas important în conturarea acestei istorii românești, realizat cu profesionalism și dedicare totală. Dovada atașamentului pentru temă și a efortului făcut este cartea aceasta și numeroasele intervenții și comunicări la felurite sesiuni sau simpozioane de istorie urbană sau articole publicate de autoare în reviste de profil, precum *Historia Urbana, Urbanismul. Serie nouă* sau în publicațiile de mare prestigiu ale Departamentului.

Înainte de a evalua calitățile cărții (evocate metodic și entuziast în același timp, de Nicolae Lascu în *Prefața* care precede textul propriu-zis), merită să fie prezentată pe scurt structura ei, mai cu seamă că avem de-a face cu un subiect delicat și relativ puțin prezent în literatura de specialitate istorică, arhitecturală sau urbanistică: periferia. O periferie dinamică, generând un proces de modernizare care este, de fapt, ținta acestui studiu.

Introducerea pune cititorul în temă asupra contextului, motivelor, tipurilor de studiu și rezultatelor obținute și finalizate prin teză și prin această carte. Pentru început, autoarea evocă motivele și amploarea fenomenului, lacunele de cercetare ale subiectului devenind argument pentru atacarea temei și pentru propriul studiu, adică, citând: „[...] în ultima parte a secolului al XIX-lea și în prima jumătate a veacului următor, la marginea orașelor au apărut întinse zone rezidențiale, a căror poveste este mult prea puțin cunoscută [...]”; ca urmare: „Interesul meu pentru acest subiect s-a născut odată cu constatarea acestor lipsuri din literatura de specialitate autohtonă” (p. 17). Altfel spus, tema constă în urmărirea procesului treptat de transformare a periferiei (în speță bucureștene), cu texturi rurale și exclusive funcțiuni agricole, într-o rețea de cartiere rezidențiale, într-un context economic și social dinamic, susținute legislativ și administrativ, context pe care autoarea îl va detalia în primele capitole.

În același capitol, autoarea explică cum poate fi definit subiectul studiului și cum poate fi delimitat: „Zona periferică [...] poate fi ușor stabilită ca fiind [în cazul Bucureștiului, dar și în numeroase alte cazuri-n.n.] întregul teritoriu administrativ aflat «dincolo de centru»” (p. 19). Cronologia începe cu anul 1910, când apar primele reacții coerente ale administrației și se încheie cu 1944, care reprezintă debutul noii puteri comuniste.

Sunt făcute cunoscute astfel, contextul general și particular al procesului care este studiat aici, definirea subiectului, precum și țintele asumate.

Capitolul 1, *Nașterea periferiei moderne (1831–1910)* conține elementele necesare definirii procesului care va urma, adică cele care, prin schimbări administrative, tehnice și din domeniul politicilor urbane (reperre fiind prevederile Regulamentelor Organice) pregătesc procesul de modernizare conștientă a periferiei, în relația cu dezvoltarea întregului oraș. Sfârșitul secolului al XIX-lea găsește aceste elemente deja constituite, la fel ca și instrumentele (administrative, topografice, de evaluare demografică, economică și socială) care vor fi utilizate în continuare.

Capitolul 2, *Teorie și legislație urbană (prima jumătate a secolului al XX-lea)* se ocupă detaliat de baza teoretică și a legislației de profil, care au precedat și urmărit în mare măsură sinuozițiile procesului efectiv de modernizare. Studiul acoperă întreg teritoriul național, dar surprinde foarte bine și particularitățile principalului oraș al țării, București, devenit (mai ales după 1859 – momentul Unirii), capitală și, ca urmare, motor al dezvoltării și cobai în acest proces complex. Parcurgând capitolul, atrage atenția în mod deosebit și periodizarea propusă de autoare, care urmărește momentul debutului teoriilor urbane (în special prin activitățile și publicistica lui Cincinat Sfințescu), felul în care acestea se dezvoltă impetuos în perioada interbelică și modul în care se regăsesc în legislația de profil a anilor '20 și '30 din secolul trecut. Astfel, se poate spune că a fost pregătită baza științifică a cercetării, extrem de importantă în înțelegerea practicilor urbanistice care vor urma.

Capitolul 3, *Politici sociale în domeniul locuirii (1910–1944)* acoperă, în afara evaluării parcursului de realizare a parcelărilor periferice, un segment esențial al contextului în care se petrec aceste procese – segmental social. Prin asta, cartea se adaugă altor cercetări recente de acest gen, dar aici particularitatea studiului rezidă din legătura atentă care se face între cele două realități – socialul și urbanistica, ambelor articlându-li-se legislația din domeniu. Se observă, astfel, că până la Primul Război Mondial, debutul relativ timid al acestor politici este totuși corect sprijinit de stat și administrație

prin înființarea și funcționarea câtorva societăți dedicate construirii locuințelor ieftine și pentru funcționarii publici. Dacă n-ar fi fost războiul, este posibil ca ele să fi dat roade mai rapide și consistente în direcția îmbunătățirii condițiilor de viață ale orașenilor și aspectului urban. Abia după constituirea României Mari se petrece accelerarea proceselor (pe fondul legilor agrare, dar și al altor factori pe care autoarea îi cercetează atent: reconstrucția țării după război, reforma administrativă, politica socială și reglementările privind procesul de închiriere), mai ales după 1921. Ca urmare, după o trecere în revistă a segmentului legislativ (generat de administrație sau diferite ministere interesate), sunt urmărite două tipuri de parcelări de mari proporții. Prima se referă la zona periferică a Capitalei, a doua la zona suburbană, fiecare cu caracteristici aparte și derulate în maniere relativ diferite, dar oricum înscrise în politicile momentului. Concluzionând, este un capitol amplu și extrem de dens, sprijinit de o cercetare exemplară a arhivelor și a publicisticii de profil.

Capitolul 4 – *Înspre o politică națională a locuințelor (1938–1944)* urmărește fenomenele din partea finală a perioadei interbelice, complicată și tensionată, dar beneficiind de intențiile corecte (cel puțin din fazele inițiale) ale regimului Carol al II-lea și, ulterior al lui Antonescu, de a reforma sistemul. Noua structură administrativă a statului (creată prin înființarea „ținuturilor” care preluau unele dintre atribuțiile județelor) și noile structuri dedicate în speță urbanismului și economiei, au fost gândite pentru a accelera rezultatele politicilor de sistematizare și dezvoltare economică. Inițiate în timpul lui Carol al II-lea, unele au fost continuate și de Antonescu, ambii promovând ideea conducerii centralizate a statului, printr-un unic partid și conducător. În centrul acțiunilor din domeniul cercetat aici, după declanșarea acțiunilor militare românești, au fost politicile dedicate refugiaților, sinistraților și victimelor războiului (civili și militari), la care se adăuga continuarea politicii dedicate locuințelor, devenită o politică națională. Din nou, războiul întrerupe acest proces și va dura mai bine de un deceniu pentru a fi generat un altul, de pe alte poziții politice, sociale și economice.

Cartea se încheie prin câteva reflexii personale ale autoarei, reunite în capitolul *Orașul, periferia și locuințele – câteva gânduri*, care nu este o sinteză a temelor cercetate în carte, ci relevarea unora noi, apărute în timpul studiului și care pot fi noi piste de investigație. Autoarea semnalează aici particularitățile evoluției moderne a Bucureștilor, ca și ale altor orașe românești cu dezvoltări similare, orientalizate (ca morfo-structură urbanistică și structuri sociale) în ultimele secole medievale, necesitatea de a fi adoptate legislații și decizii adaptate acestor particularități, sensibila relație dintre politica socială și cea urbanistică etc. etc. Trecerea lor în revistă este un îndemn de a le studia atent și cu grijă, adaptat caracteristicilor lor, care le fac să fie atât de diferite de restul orașelor continentale, cu excepția celor balcanice.

Dat fiind parcursul științific pe care colega Irina Calotă-Popescu l-a avut în ultimii ani, parcurs care acoperă deja unele dintre temele trecute în revistă mai sus, nu am nicio îndoială că primele încheieri sunt deja obținute și se parcurg etapele finale, premergătoare publicării. În acest sens, așteptăm rezultate cel puțin la fel de consistente ca cel la care fac referire aici. Cartea conține în final obișnuitele componente tehnice – *Lista și sursele ilustrațiilor și Bibliografia*, ea având și un rezumat destul de consistent în engleză.

Înainte de a face judecăți de valoare asupra calităților acestui produs publicistic consistent, dens, divers ca problematică, se impune, fără nicio îndoială, calitatea studiului și sursele utilizate. Simpla parcurgere a componentei *Surse arhivistice* din bibliografie informează asupra direcțiilor de cercetare a diferitelor arhive, cu zeci de fonduri, la care se adaugă sursele publicate, mai vechi (majoritatea contemporane perioadei cercetate) și numeroase noi. Parcurgând, chiar succint, cartea, este lesne să se observe maniera dedicată de studiu și capacitățile remarcabile ale autoarei de interpretare în registru urbanistic a tuturor factorilor care au acționat, precum și de punere în relație a informațiilor diverse. Ele se adaugă celor dovedite de autoare în numeroase alte ocazii, astfel încât n-am nici o îndoială asupra modului în care va fi percepută și utilizată această lucrare de cei interesați.

În acest sens, cred că poate deveni și o bună lecție de politică și administrație urbană, utilizabilă acum, mai cu seamă în București, care iarăși se detașează (de data aceasta prin nereușitele repetate în ultimii 25 de ani), de restul metropolelor europene.

Nu vreau să închei scurta prezentare, fără a remarca și calitatea grafică a cărții, ilustrată prin toate mijloacele avute la dispoziție: hărți și planuri generale, planșe ale unor lotizări și ale unora

dintre clădirile propuse, fotografiile de epocă și recente, scheme grafice, fotografiile aeriene, precum și cele două planuri generale de pe copertile interioare ale cărții, care sunt surse importante de informare în ceea ce privește proporțiile fenomenului și zona/zonile în care s-a produs. În această direcție este evident că, alături de autoare, Editura Ozalid și, în cadrul ei, redactorul Emilia Țugui, au merite incontestabile, această nouă editură devenind destul de rapid una dintre cele mai active și serioase edituri dedicate arhitecturii și urbanismului.

Teodor Octavian Gheorghiu

NICOLAE THOMESCU-BACIU, *Amintiri ialomițene. Știri din Urziceni 1931–1941*, ediție îngrijită de preot ADRIAN LUCIAN SCĂRLĂTESCU, Editura Editgraph, Buzău, 2017, 93 p. +16 p. il.

Nicolae Thomescu-Baciu (1880–1951) a fost un scriitor și publicist ialomițean, director și proprietar al revistei culturale *Bărăganul*, care a apărut la București între 1931 și 1941. Este considerat primul istoric și scriitor autentic al Urziceniului, un adevărat promotor al activităților culturale.

Viața și activitatea lui Nicolae Thomescu-Baciu este analizată în ultima perioadă de Adrian Lucian Scărlătescu, preot la Catedrala din Urziceni, care a reeditat o parte din cărțile acestuia.

Volumul *Amintiri ialomițene. Știri din Urziceni*, cuprinde o serie de articole apărute în revista *Bărăganul* și care au ca subiect viața acestei urbe, prezentarea unor personalități locale sau dezvoltarea edilitară. Aflăm astfel de proiectele de dezvoltare a orașului, printre care pietruirea străzilor și asfaltarea zonei centrale, construirea unui dig, a unor noi localuri de școală, realizarea unei perdele de salcâmi, extinderea rețelei electrice dar și despre un miting aerian desfășurat pe „terenul ajutător de aterisaj”. Sunt foarte pitorești micile medalioane biografice ale unor personalități din Urziceni, în general preoți, învățători, dar și comercianți sau edili. Un articol este dedicat doctorului Ștefan Petrescu, fiu al Urziceniului care și-a luat doctoratul în medicină cu o teză despre tratarea cancerului. Sunt amintiți și acei fii ai Urziceniului căzuți în luptele pentru eliberarea Basarabiei în vara și toamna anului 1941. Sunt savuroase menționările despre încercările, mai degrabă eșuate, de a realiza la Urziceni un Ateneu popular sau despre apariția la București a Centrului Cultural „Bărăganul”.

Ultima parte a volumului conține o selecție din anunțurile publicitare apărute în revista *Bărăganul* dar și răspunsurile date, la poșta redacției, unor cititori din Urziceni. Cartea se încheie cu o serie de ilustrații, preluate din revista *Bărăganul*, dar și fotografii cu personalități locale.

Adrian Lucian Scărlătescu este preocupat de istoria locală ialomițeană. A publicat, singur sau în colaborare, mai multe monografii ale unor localități, școli sau biserici din Ialomița. De aceea, recuperarea operei lui Nicolae Thomescu-Baciu este aproape firească și trebuie salutăată.

Cartea a apărut, în condiții grafice excelente, la editura buzoiană Editgraph.

Viorel Gheorghe

„eikonocity”, Napoli, anul II, nr. 1, ianuarie – iunie 2017, 144 p., il., pl., h. și nr. 2, iulie – decembrie 2017, 145 p., il., pl., h. ISSN 2499-1422

Revista semestrială italiană „eikonocity – Storia e Iconografia delle Città e dei Siti Europei – History and Iconography of European Cities and Sites”, editată de Centrul de Cercetare Interdepartamentală privind Iconografia Orașului European (CIRICE) al Universității „Frederic al II-lea” din Napoli, a împlinit doi ani de activitate. În cele ce urmează prezentăm numerele celui de-al doilea an, 2017³.

Al treilea număr al revistei „eikonocity” (II/1, 2017), subintitulat *Între viziune și vizionar*, cuprinde opt articole care abordează istoria și iconografia orașelor din diferite perspective. Reprezentarea

³ Numerele din 2016 au fost prezentate în HU, 24(2016): 326–32 și 25 (2017): 305–306.

orașului, în multe sale forme de exprimare, nu este niciodată neutră, nu este doar un mijloc de a reanaliza și cunoaște realitatea, ci este o formă de comunicare a unei idei despre oraș (și contextele sale mai largi).

O reprezentare, afirmă Livio Sacchi în *Desenarea orașului*, contează ca descriere grafică, dar, mai ales, ca interpretare, ca expresie, ca propunere. Hărțile, vederile „zbor de pasăre”, perspectivele de la înălțimi variabile, vederile urbane în proiecție ortogonală luate de pe mare, perspectivele arhitecturale sunt unele dintre modalitățile de înfățișare digitală a orașelor contemporane propuse. Scopul este de a descrie, prin cultura reprezentării, viitoarea extindere a zece dintre cele mai importante orașe europene și provocările pe care le pun în ceea ce privește durabilitatea. Prezentarea cercetării Laboratorului de Design al Universității Chieti–Pescara demonstrează că *designul* nu trebuie perceput doar ca un mijloc de înțelegere și analiză a realității, ci mai ales ca un instrument de planificare a evoluției viitoare a orașului.

Gabriele Rossi, în *Calități vizuale ale orașului baroc salentin*, prezintă modificările secolelor XVI–XVII din centrele urbane ale Terra d’Otranto. Percepția spațiu-timp rezultată din analiza individuală, returnează o concatenare structurată a evenimentelor în care autorul pare să recunoască o direcție vizuală. Plasând proiectul urban al orașului baroc în contextul cultural din secolul al XVIII-lea, autorul caută efecte de venerație și de mirare și returnează grafic motivele scenografice de spațiu-timp care sunt activate de zonele pietonale ale orașelor Lecce și Martina Franca. Reprezentarea grafică a structurii urbane complexe, provenită dintr-un nucleu medieval dezvoltat prin intervenții islamice și echipamente baroc, imaginile construite de Rossi dobândesc o valoare semantică, permițând comunicarea mesajului printr-o reprezentare figurativă menită să fie înțeleasă vizual.

Teritoriul și reprezentare: „privirea virtuală” din tren este obiectul contribuției lui Fabio Colonnese. O temă fascinantă, care subminează certitudinile imaginilor construite prin puncte de vedere obișnuite (fie ele de departe sau de aproape). Din mersul trenului, ni se spune, poți vedea scene infinite, toate luate dintr-o „cameră cu vedere”, de la fereastra unui tren în mișcare, a cărei formă geometrică (mai pătrată sau mai lungă în direcția orizontală) contribuie la construirea sensului în imaginile percepute de către călător. Având în vedere că trenul este mobil, și reprezentarea realității variază în funcție de amplitudinea privirii care returnează imaginea orașului și a teritoriilor, rezultatul fiind diferit detaliat în virtutea dinamicii relației care se stabilește între adâncimea câmpului vizual și viteza trenului.

O reprezentare a unei realități în mișcare nu se transcrie pe foaia de desen cu tușe liniare esențiale, ci doar umbrite, reținând doar momente, nenumărate scene percepute de călător așa cum se arată notele grafice ale peisajelor capturate de autor de-a lungul rutei Roma-Caserta și publicate aici. Reprezentarea imaginilor percepute este analizată din mai multe puncte de vedere, folosind spre comparație alte experiențe vizuale din televiziune și film. Până la urmă, fereastra trenului și/sau mașina au devenit dispozitivele principale prin care este percepută realitatea în prezent, permițând vederi fără precedent și noi interpretări ale peisajelor orașelor și teritoriilor traversate în mișcare. În sprijinul acestei ipoteze, o călătorie în trecut ar duce la repunerea în discuție a plimbărilor anterioare, păstrate prin mijloace mass-media, cu mare potențial narativ.

Valeria Pagnini a descoperit în arhivele istorice ale École des Ponts et Chaussées din Paris reprezentări din prima jumătate a secolului al XIX-lea, nepublicate: *Proiectul căii ferate Napoli-Nocera*, pe care îl analizează critic: *între exigențe tehnice și implicații sociale*. Lucrarea are ca obiect analiza istorică a evenimentelor decizionale care au însoțit proiectarea liniei de cale ferată Bourbon, în contextul istoric mai general, făcând posibilă reformularea opiniilor anterioare cu privire la aceasta.

Articolul Danielei Palomba, *Imaginând memoria, între viziune și reprezentare*, își propune să inițieze, prin studierea reprezentărilor mai mult sau mai puțin extinse, variind de la alee până la vederile mai largi ale orașului Napoli, un proces de cunoaștere care rezultă din reprezentările unui loc vreme de un secol, ajungându-se la lectura complexității peisajului cultural interpretat prin reprezentări. Analiza se referă la considerente de natură perceptuală și comunicativă, nu la valoarea documentară a imaginilor, subliniind permanențele arhitecturale, de mediu și/sau permutațiile care au interesat locurile analizate.

Carolina De Falco valorifică, în articolul său, un fond de fotografii și desene de proiecte din suburbiile Bagnoli și Agnano, păstrate în arhivele istorice din Napoli (proiectele urbanistice realizate

de Carlo Cocchia și Stefania Filo Speziale la începutul anilor 1950, pentru Casa Ina), analiza lor permițând formularea de reflecții critice asupra politicilor culturale de construire a imaginii orașului. Desenele de proiectare publicate aici – planuri și desene de elevație ale clădirilor, documentează *Imaginea și evoluția vestului orașului Napoli: locuințe publice și reconstrucție*.

Vincenzo Cirillo și-a propus să investigheze *Târgul din 1738 din Napoli (gânduri despre desene și reprezentare)* prin dovezi documentare literare și grafice, plasând modelul grafic al târgului în contextul urban contemporan. Analiza celor zece desene de proiectare publicate în secolul al XVIII-lea, care ilustrează măreția târgului, precum și compararea lor cu manuscrise semnate de Ferdinando Sanfelice, au relevat asemănări și diferențe. Contribuția științifică este dublă: pe de o parte, determinarea principiului director al întregii configurații arhitecturale, pe cealaltă parte, reconstrucția elementelor individuale care îl alcătuiesc, ambele utile pentru aplicații recente perceptuale în domeniul turismului cultural.

Maria Ines Pascariello, în articolul *Fața orașului: când portretul este văzut invers/cu capul în jos*, atrage atenția asupra instalației monumentale a lui Heinz Mach, numită „Cerul peste nouă coloane”, prin care orașul se observă în conformitate cu o percepție vizuală a spațiului-timp. Observatorul este parte activă a instalației, iar deplasarea între cei nouă piloni de aur construiește fragmente vizuale care reprezintă dinamic noi imagini ale orașului în care sunt integrate multiple experiențe senzoriale.

Pentru reprezentarea figurativă și, în special, pentru reprezentarea orașului, s-au elaborat termeni specifici în fiecare limbă, stabiliți în raport cu cultura care trebuie exprimată. De asemenea, fiecare epocă a schimbat, interogat sau actualizat reprezentările, în special ale orașului, menținând în același timp unele cerințe întotdeauna constante: relația directă și autentică cu adevărul; ambiția celei mai favorabile asemănări; creația prin artă și reprezentanții săi; reprezentarea prin portret.

Combinăția între arhitectura istorică și restaurare este un teren fertil pentru dialog între modurile interpretative și reflecțiile operaționale, rolul iconografiei istorice în procesul de conservare a patrimoniului istoric construit apărând a fi esențial. Instrument valoros pentru a îmbogăți orice opțiune menită să păstreze arhitectura și peisajul, iconografia poate fi transformată, dacă este utilizată simplist, în mijlocul reproducerii necritice a ceea ce a fost pierdut și, după cum demonstrează experiențele recente, pentru restaurarea lipsurilor.

Al patrulea număr al revistei „eikonocity” (II/2, 2017), subintitulat *Iconografie și restaurare. Lecturi, parcele și experiențe în proiect pentru arhitectura istorică și peisaj*, își propune să ofere, prin cele opt texte, opiniile mai multor tineri profesioniști ai restaurării și istoriei arhitecturii formați în școala napolitană, privind numeroasele căi de interpretare a surselor iconografice, de la cele tradiționale și istoricizate până la cele mai recente, destinate să conducă alegerile pentru restaurarea patrimoniului arhitectural urban și peisagistic.

Primul articol al volumului este al Mariei Chiara Rapalo, *Peisaj și conservare. Contribuția belgiană la iconografia urbană înainte de Marele Război (1860–1910)*. Între a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea a avut loc o nouă abordare a peisajului în Belgia, ce a avut în vedere păstrarea caracteristicilor științifice și socio-antropologice ale siturilor. Printr-o analiză critică a unor desene și fotografii semnificative, incluse în documente bibliografice și arhivistice, se vizează evidențierea modului în care iconografia urbană a fost o consecință a acestei noi abordări și modul în care a contribuit la o extindere a interesului interdisciplinar.

Limbajul fotografic al lui Roberto Pane în peisajul cultural dintre anii '30 și cel de-al Doilea Război Mondial, articolul lui Florian Castiglione, urmărește să investigheze contextul cultural fotografic din Italia, în intervalul menționat de titlu, când mulți profesioniști, cum ar fi arhitecții și producătorii de filme, au folosit mediul fotografic pentru motive culturale și de studiu. În acest context ne este prezentat Roberto Pane, care folosea în mod asiduu fotografia, reușind să producă lucrări vizuale de mare valoare istoriografică, în același timp fiind și expresia limbajului său autoritar.

Giovana Russo Krauss scrie despre *Rolul fotografiei aliate în reconstrucția postbelică italiană. De la Guvernul Militar Aliat la Comitetul American pentru Restaurarea Monumentelor Italiene*. Poziția estetică și istoriografică americană, răspândită prin utilizarea fotografiei, a avut o mare influență asupra restaurării arhitecturale postbelice italiene. În acei ani, imaginea operei unice era

considerată mai importantă decât distrugerile efective și, în același timp, guvernul american a făcut publice donațiile sale către superintendențele italiene și recuperarea arhitecturii la distrugerea căreia a contribuit, impulsționând astfel administrația italiană să susțină mari și excepționale restaurări.

Mariarosaria Villani face *Un sondaj material ante litteram: complexul Sfântul Toma în Formis din Roma, de la iconografie la restaurare*. Studiul complexului Sf. Thomas în Formis, condus de Bruno Maria Apollonj Ghetti în anii 1950, deși încă nepublicat, este de importanță fundamentală pentru evoluția disciplinei restaurării arhitectonice. Analiza directă și reprezentarea materială a artefactului integrează informațiile preluate din iconografie, devin elementele-cheie ale abordării inductive a palimpsest-ului. O metodă de cercetare care, împreună cu restituirea grafică a modificărilor și a degradării materialelor, anticipează multe dintre metodele ulterioare, de asemenea împrumutate de la arheologie, folosite în proiectele de conservare a patrimoniului construit.

Eseul Cludiei Aveta – *Patrimoniu cultural în regiunea Campania: punți vechi din zidărie între surse istorico-iconografice și conservare* – analizează relația dintre un tip anume de artefacte istorice, podurile din Campania (multe dintre ele ruinate), și reprezentările iconografice, subliniind importanța celor din urmă pentru a interpreta valori funcționale și semnificații. Scopul contribuției este de a promova procesele de salvagardare și restaurare a unor astfel de infrastructuri care să crească importanța lor istorică și socială și să determine dezvoltarea culturală a comunităților locale.

Situl istoric de construcție prin surse iconografice este titlul materialului lui Raffaele Amore. Eseul analizează tipologiile surselor iconografice existente în scopul interpretării evoluției sitului istoric al unei clădiri, examinată în variatele sale sensuri. Diferitele tipologii ale surselor iconografice utilizate de cercetători sunt examinate critic și diacronic – de la perioada greacă și epoca romană până în secolul al XVIII-lea – evidențiind contribuția cognitivă semnificativă, cu referire la diferite momente istorice.

Acoperirea modernă a săpăturilor din Pompei: surse iconografice și instalații de conservare este studiul lui Giuseppe Feola. În prezent, sursele iconografice reprezintă o referință esențială pentru studiile și cercetările privind problema protecției arheologice la săpăturile de la Pompei. Prin analiza și citirea critică a acestor documente este posibil să se delimiteze evoluția abordărilor de protecție adoptate la situl arheologic, intervenții care corespund tendințelor conservatoare ale momentului. Studiile surselor iconografice contribuie, de asemenea, la conturarea unei evoluții istorice privind acoperirea descoperirilor arheologice din Pompei.

Luigi Veronese ne prezintă *Palatul lui Tiberio din Capri. Evoluția imaginii între iconografie și restaurare*. Numit „Vila lui Jupiter”, palatul din Capri este unul dintre cele mai interesante situri arheologice dintre multele clădiri de arhitectură romană conservate până în prezent. Parte a averii împăratului Tiberius, palatul a fost adus la lumină în anii 1930. În ciuda existenței unui patrimoniu iconografic bogat, ruinele sunt supuse multor interpretări privind geneza complexului și conformația sa originală. Acest fapt transformă monumentul într-un domeniu important de cercetat pentru dezvoltarea cunoașterii arhitecturii clasice în Campania și pentru evoluția patrimoniului roman construit.

Ambele numere ale revistei debutează cu câte un *Editorial*, text menit să introducă cititorii în atmosfera temei alese spre dezbateri, semnate de Antonella di Luggo, respectiv de Bianca Gioia Marino și Valentina Russo. De asemenea, revista publică note de lectură și recenzii.

„eikonocity” este inclusă în DOAJ / Directory of Open Access Journals și este disponibilă pentru consultare sau/și descărcare la adresa <http://www.serena.unina.it/index.php/eikonocity/issue/archive>. Tuturor celor interesați, istorici, arhitecți sau alți profesioniști ai istoriei orașelor italiene, în special, europene, în general, lectură plăcută!

Anda-Lucia Spânu

VIATA ȘTIINȚIFICĂ / THE SCIENTIFIC LIFE

Conferințele Comisiei Internaționale pentru Istoria Orașelor (ICHT), Cracovia, 14–16 septembrie 2017

Dintre manifestările științifice recente ale Comisiei Internaționale pentru Istoria Orașelor (International Commission for the History of Towns, acronim: ICHT), cea de la Cracovia s-a remarcat prin numărul și calitatea participanților, durata întâlnirii, agenda încărcată a activităților științifice, tematica și standardul înalt al comunicărilor prezentate. Nu în ultimul rând, succesul manifestării s-a datorat și organizării ireproșabile – asigurate de Roman Czaja (Toruń), Zdzisław Noga (Cracovia), Ferdinand Oppl și Martin Scheutz (Viena) –, precum și condițiilor deosebite de lucru asigurate de gazde. Pentru că întâlnirea a prilejuit atât reunirea membrilor activi ai Comisiei, cât și a celor din Grupul de lucru pentru atlase (Atlas working group), au fost organizate, de fapt, două conferințe succesive, cu teme diferite.

Prima conferință, desfășurată în 14–15 septembrie, în impozanta sală de ședințe a Primăriei din Cracovia, a fost dedicată funcțiilor și semnificațiilor politice ale spațiilor și clădirilor publice din centrele urbane (*Political Functions of Urban Spaces through the Ages*). O primă secțiune, consistentă, a reunit șase comunicări privitoare la locurile reprezentării politice (*Places of Political Representation in Towns*), tipice fiind, evident, primăriile.

În acest sens, menționăm comunicarea prezentată de Rosa Smurra (Bologna) despre sediile primăriilor din orașele medievale italiene, unele vechi din secolul al XII-lea, și despre rolul lor, practic și simbolic, de întărire a autorității municipale și de configurare a unei noi topografii urbane.

Håkan Forsell (Stockholm) a prezentat o analiză comparativă a arhitecturii primăriilor din cinci orașe scandinave, din perioadele modernă și contemporană, evidențiind faptul că acestea reflectă atât idealurile estetice ale timpului, cât și schimbările sociale, economice și geopolitice prin care a trecut societatea urbană scandinavă.

Halina Manikowska (Varșovia) s-a referit la rolul primăriilor din orașele medievale și premoderne ale Uniunii statale polono-lituaniene în formarea identității urbane și burgheze, pe de o parte, și, pe de altă parte, în conservarea acestei identități prin actele emise de cancelaria municipală, privită ca un „loc al memoriei”.

Irena Benyovsky Latin (Zagreb) a vorbit despre palatele comunale din orașele de pe coasta estică a Mării Adriatice, punând în relație caracteristicile acestora (locația, arhitectura, evoluția istorică, funcțiile și semnificațiile instituționale) cu dezvoltarea și organizarea citadină în ansamblu.

Matthias Meinhardt (Wittenberg) a ales un subiect referitor la orașele cu funcții de reședințe princiare din Germania, privite ca spații de interacțiune complexă între diferitele grupuri sociale și politice, ale căror interese au influențat evoluția topografiei, infrastructurii, arhitecturii și instituțiilor urbane. O temă similară a abordat și Herbert Karner (Viena), care și-a concentrat atenția pe reședințele imperiale și princiare austriece, în special Viena, Salzburg și Innsbruck. Referentul a fost interesat de modul în care s-a „negociat” alocarea spațiului urban între cei doi parteneri urbani, cetățenii și reprezentanții puterii politice (și ecleziastice, în cazul Salzburgului), respectiv între zona burgheză și cea rezidențială.

O altă secțiune importantă a simpozionului a fost axată pe o temă privitoare la locurile autoreprezentării politice din orașe (*Places of Political Self-presentation in Towns*). În acest sens, Martina Stercken (Zürich) a optat pentru o temă referitoare la importanța simbolică a amplasării caselor de breaslă în țesutul urban. Valorificând cazul orașelor elvețiene, referența a fost interesată, în primul rând, să afle în ce măsură se corelează ridicarea unor sedii de breaslă impozante în centrele orașelor cu creșterea importanței breslelor respective și cu afișarea publică a ambițiilor lor politice.

Myron Kapral (Lviv) a prezentat un subiect despre locurile de sociabilitate publică din orașele Lviv (Liov/Lemberg), Cracovia, Toruń și Gdansk, în perioada premodernă, subliniind, mai întâi,

importanța primăriei ca factor de conturare a identității urbane și de dinamizare a vieții citadine și, apoi, faptul că, în secolele XVII–XVIII, acest rol a fost mult diminuat odată cu creșterea influenței nobiliare și ecleziastice în orașe.

Sub un titlu foarte inspirat (*National Space as Urban Space: The Hague's Government Quarter, 1795–1914*), Jan Hein Furnée (Nijmegen) a evidențiat, în comunicarea sa, modul în care aspectele urbanistice, funcționale, sociale, politice și simbolice ale cartierului guvernamental din centrul orașului Haga s-au modificat în epoca modernă, sub impactul transformărilor prin care au trecut societatea și statalitatea olandeză.

Juhan Kreem (Tallinn) a prezentat un subiect despre convivialitatea urbană la sfârșitul Evului Mediu și începutul epocii moderne, în orașele baltice, punând accentul pe elementele topografice și culturale care definesc cadrele acestei convivialități: pe de o parte, străzile, piețele, parohiile, cartierele, bisericile, cimitirele, casele breslelor și primăriile, iar pe de altă parte, multilingvismul foarte pronunțat.

Juraj Šedivy (Bratislava) a propus o temă referitoare la locurile de socializare burgheză din orașele medievale ale regiunii Dunării mijlocii. Concentrându-se asupra orașelor din Austria, Boemia și Ungaria, referentul a încercat să surprindă asemănările și deosebirile privitoare la apariția primăriilor, relația spațială, funcțională și simbolică dintre primărie și piață, importanța cărciumilor ca locuri de socializare prin excelență și rolul jucat de aceste locuri în contextul acutizării conflictelor din sânul comunităților urbane din secolul al XV-lea, tot mai divizate din cauza diferențelor lingvistice, religioase, sociale și politice.

În cadrul conferinței s-a desfășurat și o masă rotundă, fără o temă strictă, în cadrul căreia au fost prezentate trei comunicări care au servit ca suport pentru dezbateri. Pe baza unor exemple prelevate din istoria orașelor daneze, Thomas Riis (Frederiksberg) și-a propus să clarifice două aspecte controversate, subsumate tematicii generale a simpozionului: care erau traseele urbane parcurse de condamnații la moarte și de ce cavaleria gărzii regale îi însoțea pe ambasadorii străini doar pe traseul dintre Insula Castelului și centrul orașului Copenhaga. Comunicarea lui Lars Nilsson (Stockholm) a avut drept obiectiv evidențierea efectelor pe care le-a produs introducerea sufragiului universal în configurarea politică a consiliilor locale din cinci orașe suedeze și modul în care au fost stabilite prioritățile bugetare înainte și după acest moment (1919). Jacinta Prunty (Maynooth) a prezentat modul în care rezultatele mișcării de reformă municipală din orașele irlandeze, din 1830, concretizate într-o amplă agendă de modernizare urbană, au fost reflectate de planurile topografice ale orașelor cuprinse în atlasul istoric al orașelor din Irlanda (*Irish Historic Towns Atlas*).

În după-amiaza zilei de 15 septembrie a avut loc ședința Adunării Generale a ICHT, coordonată de Roman Czaja, președintele Comisiei. Dintre problemele discutate le semnalăm doar pe cele care interesează și Comisia de Istorie a Orașelor din România (CIOR), respectiv primirea în ICHT a unui al doilea membru din România, în persoana subsemnatului, și stabilirea calendarului următoarelor conferințe anuale ale Comisiei: Salzburg (19-21 septembrie 2018), Budapesta (2019) și Marburg (2020), ultima fiind dedicată atlaselor istorice ale orașelor.

La sfârșitul primelor două zile ale conferinței, organizatorii au inclus o prelegere și o recepție, care au avut loc la sediul Muzeului de Istorie al Orașului Cracovia. Desfășurată într-o atmosferă destinsă și condimentată cu mult umor și autoironie, prelegerea susținută de Jacek Purchla (Cracovia) a avut ca subiect istoria vechii capitale a Poloniei, Cracovia, privită ca loc al memoriei și simbol al statalității poloneze.

În cea de-a treia zi a întâlnirii de la Cracovia (16 septembrie), participanții s-au reunit în sediul Universității Pedagogice din Cracovia, unde s-a desfășurat conferința cu tema „Town Types in European Comparison Based on the Towns Atlases”.

Prima secțiune a lucrărilor a fost dedicată problematicii atlaselor istorice, referenți fiind cei trei coordonatori ai grupului de lucru pentru atlase: Ferdinand Opll, Anngret Simms și Katalin Szende. La începutul întâlnirii, o oră a fost alocată ședinței grupului de lucru al atlaselor istorice, pe agenda căreia au figurat raportul privitor la proiectul european de finanțare COST, prezentarea succintă a conferințelor, ședințelor și proiectelor dedicate atlaselor, din 2017–2018, între care și cel din 22–25 martie 2017, de

la Münster, la care a participat și colegul nostru Andrei Nacu¹, și enumerarea lucrărilor publicate sau aflate în pregătire, asociate cu proiectul atlaselor. De asemenea, Ferdinand Opll a prezentat sintetic situația lucrărilor la proiectele atlaselor naționale, între care și cea referitoare la *Atlasul istoric al orașelor din România* (cu mențiunea că, din cauza programului aglomerat al conferinței, rapoartele individuale au fost distribuite participanților împreună cu celelalte materiale ale conferinței, în format digital și imprimat). Anngret Simms (Dublin) a prezentat o comunicare referitoare la provocările istoriei urbane comparative, iar Katalin Szende și Magdolna Szilágyi (Budapesta) au discutat despre necesitatea creării tipologiilor urbane.

Următoarea secțiune tematică a conferinței a fost alocată orașelor cu un pronunțat rol ecleziastic (*Cathedral, Episcopal and Monastic Towns*), referenți fiind Marco Cadinu (Cagliari), care și-a focalizat comunicarea pe orașele de acest tip din „Europa romană”, în special din Peninsula Italică, și Sarah Gearty (Dublin), care a prezentat centrele urbane ecleziastice din Irlanda („Europa neromană”).

O altă secțiune tematică a fost dedicată orașelor cu atribute aulice (*Residential Towns*), context în care Zdzisław Noga (Cracovia) a susținut o comunicare despre Cracovia și Buda, ca reședințe regale, iar Laurențiu Rădvan (Iași) a prezentat caracteristicile orașelor cu rol de reședință domnească din Moldova și Țara Românească.

Ultimele două teme importante în jurul cărora s-a discutat au fost consacrate orașelor fortificate (*Fortress Towns*) – în care Ferdinand Opll (Viena) a prezentat o comunicare despre orașele întărite din Austria, iar Rafał Eysymontt (Wrocław) a vorbit despre orașele fortificate din Europa Centrală și Răsăriteană – și orașelor industriale și portuare (*Industrial and Harbour Towns*), referenții fiind Zofia Maciakowska (Gdańsk), cu un subiect despre orașele portuare europene, Steve Royle (Belfast), care a prezentat o problematică referitoare la orașele industriale din Irlanda, și Daniel Stracke (Münster), care a comunicat despre centrele industriale din Renania și Westfalia.

Pentru participanții din România manifestarea a fost un bun prilej de diseminare a rezultatelor unor proiecte de cercetare personale și instituționale, inclusiv cele ale CIOR, de interacțiune cu mediul științific internațional și de consolidare a relațiilor profesionale cu membrii ICHT, respectiv de stabilire a unor noi legături. Ca și în cazul manifestărilor anterioare ale ICHT, lucrările prezentate la Cracovia vor fi publicate într-un volum viitor.

Dan Dumitru Iacob

La città, il viaggio, il turismo. Percezione, produzione e trasformazione. Al VIII-lea Congres al Asociației Italiene pentru Istorie Urbană, Napoli. 7–9 septembrie 2017

Asociația Italiană de Istorie Urbană (AISU), înființată în anul 2001, organizează odată la doi ani câte un congres internațional, tematic, menit să ofere o platformă de discuție cercetătorilor din mai multe discipline de studiu ale domeniului de istorie urbană ales. Prestigiul și amploarea reuniunii științifice a crescut constant, cu fiecare ediție. Astfel, la cea de a VIII-a întâlnire, găzduită de două universități napoletane (Universitatea de Studii „Federico II” din Napoli, Universitatea de Studii „Luigi Vanvitelli” a Campaniei) în septembrie 2017, au participat cu intervenții 808 specialiști venind dinspre variate și diverse specialități, dintre care mai mult de o treime erau cercetători din afara Italiei (de unde și două limbi „oficiale” ale congresului, italiană și engleză), care au dezbătut o temă interesantă și actuală: *Orașul, călătoria și turismul. Percepție, producție și transformare*.

Congresul, coordonat de Centrul Interdepartamental de Cercetare pentru Patrimoniu Arhitectural, Mediu și Urbanism (BAP) și Centrul Interdepartamental de Cercetare privind Iconografia Orașelor Europene (CIRICE) ale Universității din Napoli „Federico II”, partenerii AISU în organizarea evenimentului, sub atenta coordonare a profesorilor Alfredo Buccaro și Fabio Mangone, a fost gândit

¹ Andrei Nacu, „Workshopul internațional «GIS-based cartography – A change of media or a change of paradigms for Historic Towns Atlases?»”, Münster, 22–25 martie 2017”, *HU 25* (2017): 308–310.

în șapte sesiuni tematice, supervizate de către profesioniști ai domeniului. Fiecare dintre sesiuni a fost construită din mai multe secțiuni, cu unul, doi sau trei coordonatori-moderatori.

După conferința de deschidere, susținută în plenul adunării de Paolo Macry de la Universitatea „Federico II” din Napoli, cu tema *Vizitând un oraș în două sute de pagini*, secțiunile și-au desfășurat activitatea în paneluri paralele (minim nouă, maxim 12, concomitent, în săli diferite), în care au fost discutate și dezbătute subiecte particulare, din toate perioadele istorice, acoperind mai multe continente.

– Sesiunea A. *Călătorii și religii: de la pelerinaj la misiune, de la asistență la cucerire* (coordonată de Pasquale Rossi – Universitatea „Suor Orsola Benincasa” din Napoli și Giovanni Favero – Universitatea „Ca Foscari” din Veneția) a fost împărțită în patru secțiuni totalizând 54 de comunicări;

– Sesiunea B. *Călătorii și cunoaștere: privire asupra orașelor, teritoriului, peisajului* (coordonată de Alfredo Buccaro – Universitatea „Federico II” din Napoli, Donatella Strangio – Universitatea „La Sapienza” din Roma și Rosa Tamborrino – Politehnica din Torino) a fost alcătuită din 16 secțiuni ce au însumat 210 comunicări;

– Sesiunea C. *Turism, orașe și infrastructuri* (coordonată de Elena Manzo – Universitatea „Luigi Vanvitelli” din Campania, Luca Mocarrelli – Universitatea „Bicocca” din Milano și Massimiliano Savorra – Universitatea din Molise) a fost organizată în 17 secțiuni cu 157 de comunicări;

– Sesiunea D. *Călătorie, turism și producție artistică: suveniruri și industrii culturale* (coordonată de Paola Lanaro – Universitatea „Ca Foscari” din Veneția și Fabio Mangone – Universitatea „Federico II” din Napoli) a avut patru secțiuni și 21 de comunicări;

– Sesiunea E. *Orașul descris: călătorie și literatură* (coordonată de Paola Villani – Universitatea „Suor Orsola Benincasa” din Napoli și Guido Zucconi – Universitatea „Juav” din Veneția) a fost alcătuită din 11 secțiuni ce au conținut 75 de comunicări;

– Sesiunea F. *Cu ochii străinului. Orașele și călătoriile comercianților, soldaților, politicienilor, diplomaților, migranților și refugiaților* (coordonată de Salvo Adorno – Universitatea din Catania și Heleni Porfyriou – Consiliul Național al Cercetării din Roma) a fost organizată în 15 secțiuni cu 91 de comunicări;

– Sesiunea G. *Puncte de interes și rețele: orașele istorice și patrimoniul cultural ca atracții turistice* (coordonată de Teresa Colletta – Universitatea „Federico II” din Napoli și Carlo M. Travaglini – Universitatea „Tre” din Roma) a fost alcătuită din șapte secțiuni cu 71 de comunicări științifice.

Din România a participat la eveniment, autoarea acestor rânduri, de la Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu, cu comunicarea *Transmitting Knowledge through Historical Images of (nowadays Romanian) Towns*, în secțiunea B10. *Rappresentazioni e immagini della città nei media* (coordonată de Flávio Lins – Universitatea Federală din Juiz de Fora, Maria Helena Carmo – Colegiile Integrate „Hélio Alonso” din Rio de Janeiro și Gisele Moser – Universitatea Federală din Santa Catarina).

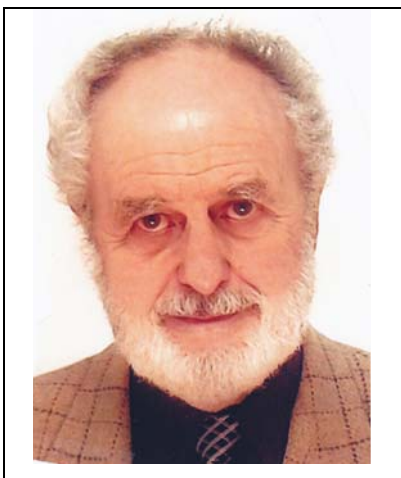
Având în vedere amploarea evenimentului și multitudinea temelor abordate, este imposibilă prezentarea tuturor subiectelor discutate. Prezentarea selectivă a unor comunicări ar fi prea subiectivă și nu ar aduce multe informații celor interesați. Aceștia au însă acces la textele puse la dispoziția organizatorilor de majoritatea vorbitorilor și publicate puțin după încheierea evenimentului sub formă de e-book: *La città, il viaggio, il turismo. Percezione, produzione e trasformazione / The City, the Travel, the Tourism. Perception, Production and Processing*. Raccolta di saggi / Collection of papers a cura di Gemma Belli, Francesca Capano, Maria Ines Pascariello. Presentazione Alfredo Buccaro, Fabio Mangone. Contributo alla curatela Marco de Napoli, Carla Fernández Martínez, Alessandra Veropalumbo, © 2017 by CIRICE, ISBN 978- 88- 99930-02.

Contribuțiile oferite de cercetători din întreaga lume evidențiază o multitudine de sensuri și diferite abordări ale numeroaselor domenii care investighează istoria urbană privită prin prisma călătoriei și/sau turismului. Acestea pot fi consultate sau descărcate la adresa <http://www.iconografiacittaeuropea.unina.it/index.php/2-non-categorizzato/46-atti-aisu>.

Următoarea ediție a manifestării, a IX-a, va fi organizată de către AISU în anul 2019, în colaborare cu Universitatea din Bologna, și va dezbate, tot în italiană și/sau engleză, o temă ambițioasă: *Orașul Global. Starea urbană ca fenomen omniprezent*. Ca de obicei, toate detaliile evenimentului vor fi disponibile, pentru toți cei interesați, la <http://www.storiaurbana.org>.

Anda-Lucia Spânu

IN MEMORIAM

MICHEL TANASE

**(8 decembrie 1927, Paris – 28 august 2017,
Le Blanc Mesnil)**

Ne-a părăsit, la sfârșitul verii trecute, colegul dr. Michel Tanase, arhitect-urbanist și istoric, membru fondator al Comisiei de Istorie a Orașelor din România (CIOR) și al Asociației „Civitas Nostra”. Societate pentru studiul istoriei orașelor, cercetător pasionat al trecutului centrelor urbane, după o viață de muncă intensă în domeniile cărora li s-a dedicat.

Michel Tanase s-a născut la 8 decembrie 1927, la Paris, acolo unde familia sa căutase condiții mai bune pentru a-și asigura existența. Marea criză economică din 1929–1933 i-a obligat pe părinții săi să revină în 1935 la Mediaș, de unde plecaseră cu câțiva ani mai înainte. A urmat liceul la Mediaș și la Sibiu, apoi a devenit student al Facultății de Drept din Cluj, de unde a fost eliminat în 1948, din cauza „originii sociale nesănătoase”, întrucât tatăl său deținea un restaurant, și a continuat la Institutul de Construcții din București, în sistemul prin corespondență, dar a fost eliminat și de aici, din aceleași motive. A lucrat în domeniul urbanismului și al construcțiilor de locuințe și s-a calificat la locul de muncă (o altă formă de învățământ a epocii comuniste). El a fost apreciat pentru activitatea sa, pentru capacitatea sa inovativă, pentru implicarea sa, atât la Mediaș, cât și, mai apoi, la Sibiu, unde a fost numit șef al Oficiului pentru Construirea Locuințelor Proprietate Personală.

În 1971, Michel Tanase și soția sa au părăsit țara supusă regimului Ceaușescu și au ajuns la Viena, unde au cerut azil politic. L-au obținut, dar temporar și astfel au ajuns la Paris, unde a găsit un loc de muncă. Aici, începuturile au fost dificile, mai ales că cei doi fii rămăseseră în țară. Prin muncă perseverentă a reușit să-și pună în valoare calitățile și cunoștințele acumulate. El a studiat aici urbanismul și istoria, a lucrat în domeniul urbanismului, a susținut un doctorat cu teza *Orașe noi în Transilvania în secolele XII-XIII? Un exemplu a contrariu: cazul orașului Medias(sch)* și a predat la Institutul de Urbanism și la Institutul Național de Geografie din Paris cursuri de amenajare a teritoriului. Disponibilitatea sa pentru comunitate l-a implicat în diferite societăți și asociații profesionale și civile. Să menționăm aici că era secretar general al Asociației „Villes historiques de Transylvanie”, membru al „Association Française de Villes Nouvelles”, vicepreședinte al „Solidarité Universitaire France Roumanie”, membru apreciat al Asociației „Maison Roumaine” Paris.

După 1989 și-a reluat cetățenia română, a revenit anual în România, preocupat de trecutul și prezentul Mediașului, căruia i-a acordat întreaga sa atenție. În

3 octombrie 2001, el a înființat Asociația Culturală „Mediașul Nostru” cu scopul de a păstra obiceiuri și tradiții, de a recupera memoria locurilor și a oamenilor de vază ai cetății de pe Târnava Mare.

Din 1993, el a fost membru al CIOR și al Societății „Civitas Nostra” pentru cercetarea istoriei orașelor. Michel Tanase a fost o prezență remarcabilă la sesiunile științifice anuale ale CIOR, a colaborat la buletinul „Informații privind istoria orașelor” și a publicat opt studii în revista *Historia Urbana*, alături de altele apărute în publicații ca *Revista Istorică*, *Arhitext Design*, *Urbanisme*, *Acta Geographica*, *Urbanisme & Architecture*, *Transilvania*.

Nu vom putea uita faptul că la reuniunile anuale ale CIOR, prezența sa se făcea întotdeauna resimțită. Prin intervențiile sale, el animă discuțiile, căuta clarificări pentru toate aspectele îndoielnice dezbătute, pune mereu probleme metodologice de cercetare. Remarcabil era interesul său constant pentru definirea conceptelor și noțiunilor vehiculate, pentru surprinderea tuturor nuanțelor care pot apărea, pentru documentarea temeinică și argumentarea solidă a concluziilor. M. Tanase a participat la numeroase reuniuni științifice din Franța, România, Germania, Austria, făcându-se remarcat prin intervențiile sale în dezbateri, prin contribuțiile sale științifice.

În cercetările sale, M. Tanase a abordat subiecte de istorie a urbanismului și îndeosebi a Mediașului, cum ar fi: evoluția pieței sale, istoria economică, prezența ordinului călugăresc franciscan și a congregației piariste în Transilvania, personalitatea lui Constantin Motăș, Mediașul în ajunul Primului Război Mondial¹ etc. Și celălalt oraș transilvan de care era legat sufletește M. Tanase, Sibiuul, s-a bucurat de interesul său științific. El a publicat o reconstituire plină de autenticitate a vieții culturale cotidiene din Sibiu în timpul refugierii aici a Universității clujene (1940–1945) și a evocat figura profesorului Robert Ficheux de la Institutul Francez, situat atunci în strada Tribunei².

¹ „Piața orașului Mediaș: un exemplu tipic de piață «evolutivă»”, *HU* 2, nr. 1 (1994): 51–70; „Contribuție la studiul evoluției drumurilor în Transilvania. Continuitate și substituiri în partea meridională”, *HU* 3, nr. 1–2 (1995): 79–104; „Mediașul: 800 de ani de «evenimente militare». Poziții pro-terminologice și anti-tipologice”, *HU* 4, nr. 1–2 (1996): 123–134; „Mediașul la începuturile sale economico-urbane: de la meșteșuguri la bresle”, *HU* 6, nr. 1–2 (1998): 141–151; „Franciscanii și piariștii la Mediaș. De la structuri urbane și parcelare la relații instituționale”, *HU* 8, nr. 1–2 (2000): 187–204; „Viața urbană a Mediașului în ajunul primului război mondial. Încercare de reconstituire prin statute și anuare”, *HU* 11, nr. 1–2 (2003): 29–48; „Importanța planurilor cadastrale în localizarea unor biserici dispărute. Două cazuri semnificative la Mediaș”, *HU* 17 (2009): 171–190. „Actul din 1267/68 în lumina unor analize paleografice și lingvistico-filologice”, în *Mediaș – 740, conferințe prezentate la simpozionul „Mediaș – 740 de ani” (Mediaș, 9 iunie 2007)*, ed. Helmuth Julius Knall (Mediaș: Editura Crisserv, 2008), 5–17.; „Un precursor medieșean al ecumenismului: Preotul Gheorghe Simplăceanu (1875-1964)”, în *Liceul „Stephan Ludwig Roth”. Fragmente istorice / Stephan Ludwig Roth Gymnasium. Geschichtliche Fragmente*. Vol. 3, ed. Helmuth Julius Knall (Mediaș / Mediasch: Crisserv, 2012), 29–37.

² „O imagine culturală dispărută. Sibiuul anilor refugiului Universității din Cluj”, *Transilvania* (Sibiu), Serie nouă, 33, nr. 7–8 (2004): 10–14.

Cu interes deosebit au fost primite și comunicările despre sudul Transilvaniei la începuturile Evului Mediu, despre donația din 1240 făcută de regele Bela al IV-lea ordinului cistercian, și evoluția drumurilor din acest spațiu, ambiguitatea frontierelor „naturale” de aici³.

Textele sale științifice se remarcă prin acribie, dar nu au un limbaj arid, ci, dimpotrivă, au cursivitate și particularități stilistice care le fac recognoscibile într-o culegere de studii sau într-o revistă. Structura, metodologia și grija aparte pentru definirea termenilor pe care îi utilizează fac parte, de asemenea, dintre elementele specifice ale cercetătorului care părea veșnic tânăr și alcătuia mereu noi proiecte.

Dintre acestea avea în lucru câteva lucrări ample, pentru care el adunase deja o mare cantitate de informații. Astfel, dintre proiectele „mărturisite” de autor, se aflau în diferite faze de lucru genealogia familiilor românești din Mediaș din secolul al XV-lea până la 1919, o istorie a Mediașului în două volume (primul până la 1918 și al doilea cuprinzând perioada interbelică), un volum consacrat poetului sibian Teodor Pâcă (1928–1978). Experiența adunată în cercetările genealogice urmă să fie transmisă celor pasionați de acest domeniu într-un ghid, iar pentru studenții masteratelor de amenajarea teritoriului pregătea un adevărat manual despre expresia grafică în urbanism și amenajare. Cel mai apropiat de împlinire era proiectul consacrat urbanismului, care trebuia să se concretizeze în lucrarea *Urbanismul și dinamicele spațiului. Analiza geomorfologică a vechilor parcelare urbane*.

Dedicat Mediașului și cercetării trecutului său, deși domiciliul său era în Franța, M. Tanase era prezent în fiecare an în municipiul de pe Târnava Mare, acționând ca un catalizator în mijlocul celorlalți medieșeni preocupați de cercetare, de afirmarea așezării strămoșilor săi. El era președintele fondator și animatorul Asociației culturale „Mediașul nostru” (2001), cunoscută și dincolo de hotarele localității pentru realizările sale.

Modelat de civilizația Franței în care s-a născut și a trăit o bună parte din viață, Michel Tanase era deprins să se dedice comunității, să lucreze exemplar, temeinic, indiferent de domeniul în care activa, să pună suflet în tot ce a întreprins și a lăsat o urmă luminoasă peste tot pe unde a trecut și s-a implicat.

Prezența sa, plină de efervescență, în reuniunile anuale ale Comisiei de Istorie a Orașelor ne va lipsi.

Odihnească-se în pace!

Vasile Ciobanu

³ „Contribuție la studiul evoluției drumurilor în Transilvania. Continuitate și substituirii în partea meridională”, *HU* 3, nr. 1-2 (1995): 79-104.

ABREVIERI

<i>AARMSI</i>	<i>Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice, București.</i>
<i>AG</i>	<i>Arhiva Genealogică, Iași.</i>
<i>AIIA / AIIX</i>	<i>Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie / Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași.</i>
<i>APR</i>	<i>Analele Parlamentare ale României, București.</i>
<i>AR</i>	<i>Albina Românească, Iași.</i>
<i>AȘUI</i>	<i>Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, seria Istorie, Iași.</i>
<i>BFO</i>	<i>Buletin. Foaie Oficială, Iași.</i>
<i>BMIM</i>	<i>București. Materiale de istorie și muzeografie, București.</i>
<i>CI</i>	<i>Cercetări Istorice, Iași.</i>
<i>CL</i>	<i>Convorbiri Literare, Iași / București.</i>
<i>CȘTR</i>	<i>Călători străini despre țările române, București.</i>
<i>CȘTR19</i>	<i>Călători străini despre țările române în secolul al XIX-lea, serie nouă, București.</i>
<i>HU</i>	<i>Historia Urbana, București.</i>
<i>Hurmuzaki</i>	<i>Documente privitoare la Istoria Românilor, culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, București.</i>
<i>IN</i>	<i>„Ioan Neculce”. Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei, Iași.</i>
<i>MC</i>	<i>Miron Costin, Iași.</i>
<i>MCA</i>	<i>Materiale și cercetări arheologice, București.</i>
<i>MCPB</i>	<i>Monitorul Comunal al Primăriei București, București.</i>
<i>MDGR</i>	<i>Marele Dicționar Geografic al României, vol. I–V, George Ioan Lahovari, General C. I. Brătianu și Grigore G. Tocilescu, eds., (București: Socec, 1899–1902).</i>
<i>Monumentul</i>	<i>Monumentul (Lucrările Simpozionului național „Monumentul – Tradiție și viitor”), Iași.</i>
<i>RA</i>	<i>Revista Arhivelor, București.</i>
<i>SCIV / SCIVA</i>	<i>Studii și cercetări de istorie veche / Studii și cercetări de istorie veche și arheologie, București.</i>
<i>SMIM</i>	<i>Studii și materiale de istorie medie, București.</i>
<i>SMIMod</i>	<i>Studii și Materiale de Istorie Modernă, București.</i>
<i>SRdI</i>	<i>Studii. Revistă de istorie, București.</i>
<i>Suceava</i>	<i>Suceava. Anuarul Muzeului Județean, Suceava.</i>

CĂTRE AUTORI

Anuarul *Historia Urbana* promovează publicarea de articole, studii și note bibliografice axate pe subiecte de istoria orașelor. Manuscrisele trec printr-un proces de peer-review și redacția poate să solicite autorilor revizuirea textelor pentru a corespunde exigențelor profesionale specifice revistei. De asemenea, redacția respinge articolele care au mai fost publicate în alte reviste sau cărți. Manuscrisele și CD-urile predate la redacție nu se restituie autorilor.

Textul:

Manuscrisele vor fi predate redacției atât imprimare, cât și pe suport informatic, în fișiere *.doc sau *.rtf. În ambele variante, textele trebuie să coincidă în totalitate.

Textele manuscriselor vor fi redactate cu programul Word / Microsoft Office (sau cu alte programe care salvează fișiere compatibile cu Word), cu fonturi Times New Roman (excepție caracterele speciale – chirilice, grecești etc.), de mărime 11, la un rând și jumătate, cu paragrafele de 1 cm. Notele vor fi dispuse la subsolul paginii (*footnote*), mărimea fonturilor fiind de 10. Se vor păstra pe fiecare pagină margini de cca. 3 cm, pentru corecturi.

Redacția acceptă manuscrise în limba română și în limbi de circulație internațională, data limită de primire a manuscriselor fiind 30 decembrie a anului precedent apariției.

Rezumatul, cuvintele cheie și referințele despre autori:

Indiferent de limba în care sunt redactate, manuscrisele vor fi însoțite de rezumat în limba română și în limba engleză. Tot în limba engleză se vor traduce titlul lucrării, 5–10 cuvinte cheie referitoare la subiectul lucrării și câteva referințe despre autor (titlul științific, funcția, profesia, instituția unde activează, adresa acesteia, un nr. de telefon și o adresă de email). Rezumatul poate varia ca întindere, de la 150–300 de cuvinte (o jumătate de pagină), în cazul articolelor de până la 20 pagini, și până la 2 000 de cuvinte în cazul articolelor ample și publicate în alte limbi, excepție făcând engleza.

Sistemul critic:

Sistemul de note utilizat de *Historia Urbana* este cel occidental, fapt pentru care vă recomandăm să utilizați MANUALUL DE STILURI CHICAGO. (Referințe la: http://www.chicagomanualof-style.org/tools_citationguide.html).

Se vor respecta abrevierile folosite în revista *Historia Urbana*, scrise cursiv, ori se vor propune altele noi, dacă va fi cazul.

Orice referință bibliografică, din text sau de la sistemul critic, care nu este în limbile română, engleză, franceză sau germană, va fi urmată, între paranteze drepte, de traducerea în limba în care este redactat articolul (română sau o limbă de circulație internațională). Referințele redactate cu caractere slave (din rusă, bulgară) vor fi transliterate după normele utilizate de Academia Română (vezi <http://ro.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Transliterare>). Abrevierile care desemnează termeni specifici unui anumit domeniu (din jargonul profesional) și care nu sunt de uz general vor fi însoțite – doar la prima menționare în text – de explicarea lor, cuprinsă între paranteze rotunde. De exemplu: „PUG (plan urbanistic general)”.

Ilustrația:

Componentele grafice (tabele, imagini, planșe, hărți, schițe etc.) trebuie să fie de cea mai bună calitate. Ele vor fi anexate sub formă de fotografii, fotocopii („Xerox”), printuri (pe imprimantă laser) sau schițe de mână. Se acceptă și materiale scanate, alb-negru, la o rezoluție minimă de 360 dpi, în format JPG. Dimensiunile materialelor grafice nu vor depăși dimensiunile oglinzii paginii de revistă (190×130 mm). Rugăm atenție la calitatea ilustrațiilor!

Toate materialele grafice vor conține, pe verso sau pe margine, referințe de identificare și numere de ordine (Fig. 1, Il. 1, Planșa 1 etc.), a căror corespondență se va regăsi în text și la lista ilustrațiilor. Manuscrisele însoțite de materiale grafice vor cuprinde, sub forma unei **Liste a ilustrațiilor**, anexată la sfârșitul textului, referințe despre dispunerea și succesiunea acestora în text (sau la sfârșitul textului), precum și legende sau indicații despre ceea ce reprezintă respectivele ilustrații. De asemenea, este obligatorie indicarea surselor ilustrațiilor.